

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte onsdag den 25. oktober 1939 kl. 11.

Møtet ledes av formannen, Hambro.

Samtlige medlemmer møtte. Istedenfor Andrå, som hadde meldt forfall, møtte Samuelson.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Nygaardsvold, Koht, Monsen, Lie, Hjelmtveit, Torp, Hindahl og Frihagen.

Fra Utenriksdepartementet møtte utenriksråd Jens Bull og ekspedisjonschef Smith.

Formannen: Vi har innkalt dette møte for av Regjeringens medlemmer å få meddelelser om enkelte av de viktige ting som foregår, og de viktige ting som har foregått: forhandlingene på statschefmøtet i Stockholm, d.v.s. det finsk-russiske spørsmål sådan som det står, og visse spørsmål vedrørende våre forhandlinger med England, vedrørende vår forsvarsberedskap og våre forsyninger, og jeg vil med en gang gi ordet til utenriksministeren, for at han kan gi oss meddelelse om de viktigste av disse spørsmål.

Statsråd Koht: Det var den 7. oktober eg var her sist i utanriksnemnda og greidde ut um dei utanrikske spursmåla som då låg fyre, og kor langt dei var komne. I dryftingane sist vart det spurt um eg hadde nokon kjennskap til dryftingar millom Finnland og Sovjetsamveldet um politiske spursmål i same stilen som dei dryftingane Sovjetsamveldet då hadde havt med dei andre baltiske statane, og eg svara: Nei, eg hadde ingen kunnskap um dei, tvert imot, eg visste at til då hadde det ikkje vore dryftingar, men at eg sjølv sagt ikkje kunde vita kva som kunde henda i den næraste framtid. So hende det, det var just same dagen, at utanrikskommisariatet i Sovjetsamveldet bad Finnland um forhandlingar um politiske og handelspolitiske spursmål, og nokre dagar etterpå, den 11. oktober, var det at den finske forhandlaren, sendemannen i Stockholm, Paasikivi, kom til Moskva. Det er klårt at dei i Finnland var noko urolege over denne «venskaplege» innbjudinga til Moskva, just etter det dei hadde set gå for seg med dei andre statane. Der hadde det då kome i stand det som dei kalla «hjelpepakter», fyrst millom Sovjetsamveldet og Estland den 29. september, so ei pakt av same slaget med Latvia den 5. oktober, og so kom det då - etter det eg veit den 11. oktober - hjelpepakt i stand med Litauen. I Finnland var dei urolege for dette, for di Sovjetsamveldet i samanheng med desse hjelpepakterne hadde kravt og fått løyve til å setja russiske herfolk i desse andre landa. No visste dei i den finske regjeringa ingen ting på fyrehand um kva framlegg dei vilde koma med frå russisk side, men gjennom den svenske regjeringa vende dei seg til alle dei andre nordiske regjeringane og bad um at dei vilde gjera ei venskapleg fyreteljing i Moskva, som kunde vera til studnad for

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

Møte onsdag den 25. oktober 1939 kl. 11

Finnland, og det fekk då sendemennene våre der burte instruks um den 11. oktober. Dei bad då alle i hop, den norske, danske og svenske sendemannen, um å få eit møte med folkekommissæren for utanrikske saker, Molotov, dei bad um å få koma til han same dagen. Det fekk dei ikkje noko svar på den dagen, og sidan dei visste at neste dagen skulde forhandlingane med Finland take til, so sende dei inn den 12. oktober ei skriftleg fyreteljing. Den har vi kunngjort i dei norske blada umlag heilt ordrett soleis som ho vart avgjeven. For di vi ingen ting visste um dei serskilde krava kunde det ikkje vera anna enn ei ålmann fyreteljing, der vi uttala vona og ynsket um at det ikkje måtte koma noko slag framlegg frå russisk side som kunde krenkja den finske nøytraliteten, og eit ynske um at forhandlingane berre måtte føra til ei venskapleg forståing millom dei tvo landa. Den same dagen, den 12. oktober, var det då at forhandlingane kom i stand, og eg fekk straks frå Moskva melding um kva dei russiske krava gjekk ut på. Eg fekk desse meldingane i ei slik form at eg ikkje kunde ha rett til å bera dei lenger fram, d.v.s. eg har lata Regjeringa få kunnskap um dei, men eg trur ikkje eg har rett til å gjeva full opplysning um desse russiske framlegga, og serleg kann det kanskje ikkje vera so turvande for di desse framlegga har vore brigda sidan. Men so mykje kann eg i det minste segja, at um Finland skulde ha gått med på det russiske framlegget i den fyrste forma, vilde det dermed ha vore slutt på den nøytralitetspolitikken som Finland held uppe i samband med dei andre nordiske landa. Det vilde dessutan ha vore ymse inngrep i den finske integriteten og ein fåre for at russane beint fram kunde få slik ein maktposisjon i Finland, so det ikkje var so heilt trygt lenger med det finske sjølvstendet. Desse krava kom i form av framlegg. Dei vart då avviste, og Finland står fast på at slike krav kann dei ikkje vera med på. Same dagen som desse krava vart lagde fram i Moskva, var det at den svenske regjering - det vil då segja i forma kong Gustaf - bad i hop til eit nordisk statschefsmøte i Stockholm, der statschefane skulde ha fylgje med utanriksministrane. Denne innbjudinga vart straks motteken frå alle dei andre regjeringane, og som det då er vel kjent, møttest statschefane og utanriksministrane frå alle dei 4 nordiske land i Stockholm den 18. og 19. oktober. Frå denne samkoma har det vore sendt ut ei pressemelding som segjer i grunnen alt det som vart dryft på dette møtet eller - som ein kann segja - det som utanriksministrane vart samde um og som etterpå vart godkjent av statschefane. Men det som ligg bak, vart det ikkje sagt noko um, og det var just tilhøvet til Finland. Denne pressemeldinga segjer berre, at alle dei nordiske landa vil verja framleies nøytraliteten sin, og at dei vil taka alle avgjerder i politiske spursmål under umsyn til nøytralitetspolitikken. Men det var då spursmålet um Finland som låg bak, og den finske utanriksministaren greidde då ut for oss at Finland måtte setja seg imot dei

russiske krava. No har det då sidan vorte nye forhandlingar i Moskva, og det er lagt fram nye framlegg frå russisk side. Kva desse nye framlegga går ut på i det einskilde, har eg enno ingen kunnskap um, men for det fyrste har Russland teke tilbake det opphavlege framlegget sitt um ei hjelpepakt, forsvarssamband, millom Finnland og Sovjetsamveldet. Slik ei militærpakt er det klårt vilde gå beint mot all nøytralitetspolitikk. Det vart straks med ein gong avvist frå finsk side. Sovjetsamveldet har teke det framlegget tilbake. Men det kann vera andre spursmål som endå kann vera vanskelege, dei som gjeld meir lokale tilhøve. Det trur eg nok at Sovjetsamveldet ynskjer under visse former noko slag hjelp av Finnland, og det som er grunnlaget for alle dei russiske til Finnland, er tanken på å få militær trygd for Leningrad, soleis at Russland skal vera fullt trygda der, ha trygd for den næst største byen sin.

Då spursmålet vart dryft i Stockholm, so vart det dryft berre ut frå dette synspunktet um nøytraliteten, og det vart ikkje kravt noko anna av dei andre nordiske regjeringane enn at dei skulde vera med på å forkynna denne nøytralitetspolitikken. Det vil då med andre ord segja: Finnland bad ikkje um noko anna enn det vi kann kalla moralsk studnad. Noko anna spursmål um studnad til Finnland vart i det heile ikkje nemnt frå noka side. Eg vil gjerne ha nemnt dette negative her, for di det kunde henda at det var spursmål som elles vilde koma til å bli reist og naturleg kunde bli reist. Men eg vil leggja åt i denne samanhengen, at eitt av dei russiske framlegga galdt eit lite område oppmed Nordishavet, og det er grunnen til at vi i den norske regjeringa har meint at det vilde vera rett å styrkja forsvaret vårt der nord. Det vil forsvarsministeren gjera meir greie for.

Det er desse tinga som eg kann segja um det finsk-russiske spursmålet, og eg trur då at eg dermed kann gå over til andre av dei spursmåla som det kann vera nyttig å gjeva opplysning um her i utanriksnemnda. For det fyrste eit einskilt lite spursmål som vart reist her i det fyrre møtet, spursmålet um moglege protestar frå norsk side mot nøytralitetskrenkjingar frå dei krigførande. Eg sa her fyrre gongen at vi hadde meldingar um at framande krigsfly hadde kome inn over dei norske sjøgrensone; vi hadde meldingar um det, men vi hadde ikkje prov for det i svært mange tilfelle, og vi hadde ikkje visse for kva det var for slag nasjonalitet dei var av desse flya som skulde ha vore set innanfor sjøgrensa. Men eg sa at um vi fekk noko slag prov, so vilde det vera sjølvsagt at vi protesterte. Og vi fekk slike prov just i dei næraste dagane etterpå. Det var tyske fly som hadde kome inn over sjøgrensone, siste gongen den 9. oktober. Det har vi då gjeve vår protest mot til den tyske regjering. Den protesten vart gjeven i Berlin den 19. oktober. Dessutan har det i dei siste dagane kome meldingar um framande fly som har vore inne over den norske grensa nordpå kringum Varangerfjorden. Det vil vi vel nærast tru måtte vera

russiske fly, og då vilde det ikkje vera nøytralitetskrenkjing når slike fly kom inn over grensa vår for Russland er ikkje i krig, men det vilde vera i strid med dei reglar vi har for flyging inn over landet vårt. Den einaste meldinga vi har der nordanfrå, som vi kann segja gjev eit prov for at framande fly i sanning har vore inn over landet, det er ei melding frå den 13. oktober um fly som har vore inne over Jakobs-elva, og det skal det då bli sagt frå um i Moskva, at vi må gå ut frå at regjeringa der syter for at slikt ikkje tek seg upp att, for det er eit brot på våre reglar.

Den viktigaste saka elles som eg har å gjeva melding um her, det er forhandlingane våre med Storbritannia. Då eg var her sist, 7. oktober, nemnde eg at dei forhandlingane som var førde i London um ein skipsfartsavtale, fyrebils var avbrotne, soleis at den delegasjonen vi hadde der burte, hadde teke burt frå London på heimveg den 5. oktober, og etter so delegasjonen hadde kome heim - det tok ikkje so lita tid då det var slik storm på ferda over Nordsjøen at dei brukte 45 timar i sjøen frå Newcastle til Bergen - fekk vi full melding um forhandlingane og kva der hadde gått for seg. Det kom for so vidt ikkje uventande for oss at dei forhandlingene ikkje hadde ført fram. Den delegasjonen vi hadde sendt med sendemann Urbye til formann, hadde til instruks å freista å få i stand ein avtale um dei ålmenne fyresetningar som ein skulde byggja på um dei norske skipsreidarane skulde gjeva noko av tonnasjen sin til rådvelde for Storbritannia i denne krigstida. Vi visste godt at det dei på engelsk side vilde ha, var tonnasje, det var visse for at dei kunde få norsk tonnasje. Regjeringa kunde ikkje gjera nokon avtale um dette. Skipsreidarane representerte av Norsk Rederforbund vilde helst venta med å dryfta spursmålet, og den delegasjonen som var send, kunde då berre taka upp spursmålet um ålmenne fyresetningar og vilkår for at dei avtalane som so skipsreidarane gjorde, kunde bli sette i verk. Eg trur eg nemnde sist dei ting som det var tale um. Det var um trygd for den norske skipsfarta elles og for skipsfarta millom Noreg og Tyskland serskilt, og dessutan um alt det som kunde gjelda for sjølve skutone med trygd for mannskap og farty som kunde gå tapt. Slike ting var det instruksen gjekk ut på. På britisk side vart dei no ståande fast på det at dei fyrst og fremst vilde ha tonnasje. Men dei kom då i det minste so langt at vi fekk sett upp til aller sist, den 4. oktober, straks fyrr den norske delegasjonen tok på heimvegen, kva krav den britiske regjeringa hadde, og eg skal nemna her dei reint praktiske tinga som det var spursmål um. Den britiske regjeringa ynskte å få til rådvelde for frakt for dei allierte minst 150 tankbåtar. Det er ein stor part av den norske tanktonnasjen. Vi har 215 slike tankbåtar i den norske floten, og 150 skulde svara til umlag 1 200 000 tonn. Det vilde dei ha på timecharter, og dei gav upp dessutan kva frakter dei vilde

byggja på. Dei vilde byggja på ei frakt av 8 sh. pr. tonn daudvekt med tillegg av dei serskilde kostnadene som krigstida førde med seg - det galdt då for tankbåtar på ein storleik av 10 000 tonn - og dessutan vilde dei ha andre skip; men um det var det ikkje sett upp tal. For resten vilde dei at vi skulde halda uppe all den linefart vi hadde på England i fyrevegen, og dessutan hjelpa til med annan tonnasje, likevel slik at Noreg skulde kunna ha fullt nok for sitt eige bruk og jamvel for bruk venteleg i det minste for dei andre nordiske landa.

Med dei krava kom då delegasjonen vår heim til Noreg, og dei neste dagane etter delegasjonen hadde kome heim, var det då dryftingar millom Regjeringa og Norges Rederforbund um den skipnaden ein skulde nå fram til. På baa sidone var vi samde um at ein måtte finna ei form som var slik at det kunde vera fullt klårt til alle sidor at det ikkje var den norske regjeringa som frakta burt skipa til England, eller gav skipa til rådvelde for den britiske regjeringa, og den 12. oktober fekk vi på grunnlag av desse dryftingane ei skriftlig fråsegn for Norges Rederforbund um at Rederforbundet vilde taka på seg å gjera slik ein avtale, soleis at det stod som part på norsk side, og at Rederforbundet då vilde senda ein delegasjon over til England, som skulde dryfta alle dei spursmåla som kunde ha samanheng med at England fekk slik ein norsk tonnasje til rådvelde. Denne delegasjonen av reidarar med skipsreidar Thomas Fearnley til formann tok i veg her frå Oslo den 20. oktober. Etter vi hadde fått utkastet til den instruksen som Rederforbundet gav utsendingane sine, sende vi frå Utanriksdepartementet eit skriv til Rederforbundet der vi tok eit visst undahald. For det fyrste soleis at når dei i instruksen hadde sett at denne tonnasjeavtalen måtte bli bygt på det vilkåret at det samstundes kom i stand ein avtale med den norske regjeringa um varebyte, måtte slikt ikkje bli sett i sjølve avtalen; for her skulde vera ein heilt privat avtale med Rederforbundet, men soleis at det skulde bli ei fyresetning likevel at avtalene skulde bli sette i verk samstundes, um dei kom i stand. Men det som vi serskilt måtte gjera eit undahald um, var den ting at Rederforbundet hadde tenkt seg at garantien for at all skipsfart på Noreg kunde få gå i fred og ro, skulde vera at reidarane eller importørane gav garantifråsegner til dei britiske styremaktene soleis som dei måtte krevja. Serskilt skulde dei då gå ut på at varone som kom, ikkje vart utførde att til Tyskland. Det har den norske Regjeringa av prinsipielle grunnar meint var urett. Vi har heile tida halde på, og fått det godkjent frå britisk side òg, at grunnlaget for alt dette må vera at det at den norske Regjeringa har gjennomført utførselsforbod der berre Regjeringa kann gjeva lisensar, skal vera nok for den britiske regjeringa, soleis at alle desse personlege individuelle garantifråsegnene skal vi ikkje ha noko meir av. Og etter alt eg kann skyna, er det dessutan den einaste måten som kann føra fram til at vi blir kvitt alt det som heiter svartelistor, og det har vi då òg halde fram i

tilhøvet til den britiske regjeringa at heile skipnaden med svartelistor, som var nytta so mykje i den fyrre krigen, det må vi ikkje ha noko av denne gongen. Den avtalen som skipsreidarane skal koma til å gjera, vil då gjelda berre vilkåra for sjølve fraktfarta. Dei må gjera avtalar um fraktsatsane, og i det heile alt som gjeld sjølve dette at dei kann skaffa tonnasje. Denne tonnasje vil då Rederforbundet taka på seg å skaffa frå sine medlemmer. Det kann vera eit spørsmål for Rederforbundet um det dessutan kann få tonnasje frå reidarar som står utanfor Rederforbundet, men det blir ei sak millom Rederforbundet og desse andre reidarane. Korleis det no kjem til å gå med desse forhandlingane i London um denne tonnasje, det kann eg i denne stunda ikkje segja noko um. Eg har endå ikkje fått noka melding um at forhandlingane har kome i gang, men dei skulde då koma i gang i desse dagane.

Eg vil gjerne i denne samanhengen gjera ein merknad som er litt meir personleg. Det er det at det er med skipsreidarane som det er med alle andre menneske, det er tvo slag av dei: det er dei lojale og dei illojale. Eg har høyrte at illojale skipsreidarar har gått i kring her i byen, og venteleg då i andre byar òg, og fortalt at den fyrre norske skipsfartsdelegasjonen til London ikkje kunde greia saka, so no måtte reidarane koma til med si hjelp, so det kunde bli noko av. Av det som eg har greitt ut, ser utanriksnemnda klårt, at når det ikkje kunde bli noko av nokon avtale då den fyrste delegasjonen var i London, var det just for di skipsreidarane den gongen ikkje vilde vera med å dryfta spørsmålet um sjølve tonnasje. Då kunde det ikkje koma nokon avtale til stand. Vi freista gjera det, men det var ikkje mogleg. No har då skipsreidarane vorte nøydde til å vera med på denne dryftinga. Det kann henda at ein har vunne noko på at det har gått ei tid, at ein har kunna venta ei stund med dette. Det er mogleg. Det kann likeso gjerne henda at det er det motsette som er tilfellet; men i alle tilfelle er det då soleis at ein kann ikkje koma med noko slikt påstand som at no skal skipsreidarane greia det som den delegasjonen som vi fyrr hadde - der det var tvo skipsreidarar med - ikkje kunde greia.

Eg nemnde sist då eg tala um desse tinga, at det frå engelsk side tvo gonger hadde kome fram trugsmål i samheng med dette spørsmålet um å få norsk tonnasje i krigstider, trugsmål um at kunde dei ikkje få dette, kunde det spøka for koltilførsle til Noreg frå England. Um dette sende eg den 9. oktober ein instruks til delegasjonen i London, der eg sa, at skulde det trugsmålet bli nemnt ein gong til, eller skulde det bli eit anna høve til å tala um det, so skulde legasjonen segja frå at eit trugsmål av dette slaget hadde vekt stor undring hjå dei norske statsmaktene, og legasjonen skulde då minna um at det var den britiske regjeringa som hadde fått skipa det soleis at vi i Noreg skulde vera bundne til å taka 70 pct. av vår kolinnførsle frå England, medan Noreg so godt

kunde fått meir frå andre land enn dei 30 pct. som då var att, so det var ei teneste som vi der i røynda hadde gjort England. Dessutan skulde legasjonen minna um at den britiske skipsfartspolitikken gjennom alle år som har gått sidan verdskrigen, smått um senn hadde trengt ut norsk skipsfart på England. Fyre verdskrigen var det minst 40 pct., kanskje 50 pct., kanskje jamvel meir av den norske floten som hadde si fart på Storbritannia. No i dei siste åra har det kome svært langt ned. Norges Rederforbund rekna sjølv, då det la fram sine opplysningar for oss, at det nok ikkje var meir enn 10 pct. av den norske handelsfloten som var i fart på Storbritannia. Det har no synt seg å vera ei mistyding frå Rederforbundet, dei har mistydt noko av statistikken. Ein kann rekna med at det er um lag 25 pct. i røynda som er i den farta, men likevel er det ein stor nedgang, soleis at når England no krev so stor ein part av den norske floten til teneste for seg, so har England sjølv ansvaret for at det er so liten part som no er der. Med det har ikkje det engelske kravet so sterkt eit grunnlag som det under andre vilkår kunde ha havt.

Når eg nemner kolavtalen, so kjem eg då over til den andre parten av dryftingane våre med England, dryftingane um heile handelssamkvemmet. Eg fortalde sist her i møtet at vi alt den 26. september i telegram frå legasjonen vår i London hadde fått melding um dei krava som den britiske regjeringa sette i spørsmålet um handelssamkvemmet. Det har synt seg, då vi no etterpå fekk det skriftleg, at det i eit einskilt punkt var rangt referert i telegrammet. I telegrammet heitte det at vi skulde avgrensa utførsla vår til Tyskland av kontrabandevavar, det skulde bli sett fast grensor for kontrabandevavar, men det synte seg i det endelege kravet som vi fekk, at denne avgrensinga av utførsla var meint å gjelda for alle varor som hadde norsk opphav. Det var soleis eit krav som gjekk mykje lenger enn det vi frå fyrsten hadde. 2-3 gonger har vi frå norsk side mint um at vi måtte koma i dryfting um desse spørsmåla um handelssamkvemmet. På britisk side har det tydeleg vore tanken at dei fyrst vilde ha tonnasjeavtalen, og so etterpå dryfta dei andre spørsmåla. Frå norsk side har vi meint, som eg fyrr har sagt her, at vi ikkje vil ha ein tonnasjeavtale, i det minste ikkje ha han sett i verk, utan vi dessutan har ein avtale um handelssamkvemmet, so vi med den kann ha den trygd som vi ynskjer å ha og bør ha for våre eigne tilførslor. Vi har minnt um dette spørsmålet, og vi har då fyrst nyleg fått eit svar um at dei no gjerne vil taka upp dryftingar um det òg, og venteleg kjem då dei dryftingane i gang i denne vika, kanskje fyrst i neste vike, men eg vonar i denne vika. Meininga er då at dei dryftingane skal bli førde her i Oslo. Det er ein fyremun for oss å ha dryftingane her, for då har vi her hjå oss alle dei sakkunnige som vi stendig må rådføra oss med i desse spørsmåla, vi kann ha for handa alle dei opplysningane vi treng, so eg er glad for at den britiske regjeringa har gått med på dette framlegget frå norsk side um

å taka upp dryftingane her i Oslo. Men dei ventar vi då endå på. Vi har i Regjeringa, og serskilt då fyrst i Utanriksdepartementet, arbeidt med den instruksen som dei norske forhandlarane skal ha, og sett upp våre prinsipp der det gjeld ymse av dei britiske krava, som det ikkje er tale um at vi på norsk side kann gå med på, serleg slike ting som at det skal vera forbod mot gjennomførsel, transitt, for varor gjennom Noreg til Tyskland, men at det skal vera fri transitt for varor gjennom Noreg til England. Det er klårt at vil vi halda uppe vår nøytralitet, so må vi ikkje i slike ting gjera nokon mismun på nokon av partane, vi må gå likt fram. Vi har for handelen sett upp som ein regel at vi vil halda uppe det normale varebyttet med alle dei krigførande. Det er i og for seg ikkje noko krav etter nøytralitetslova; vi kunde godt auka handelen vår eller minka handelen vår til kven vi vilde, og likevel vera nøytrale; men vi har meint under dei vilkåra som rår no, at det vilde vera eit godt standpunkt å stå på, dette å ha eit normalt varebyte. Det er då alle slike ting som vi kjem til å måtta dryfta med England i den næraste framtida.

Statsråd Monsen: Som utenriksministeren oplyste, fikk Regjeringens medlemmer vite hvad de russiske krav overfor Finland gikk ut på, da Russland bad om å få forhandlinger med Finland, og det var årsaken til at Regjeringen tok op spørsmålet om forholdene angående nøytralitetsvernet i Nord-Norge. Kommanderende General og Kommanderende Admiral blev innkalt til konferanser om det i Forsvarsdepartementet, og blev da bedt om å meddele hvad det efter deres mening burde gjøres. Det forslag som de fremla, har da Regjeringen fulgt. For sjøforsvarets vedkommende gikk det ut på at en del av det materiell som hittil har vært knyttet til nøytralitetsvernet i den sydligere del av landet, blev flyttet op til Nord-Norge, og at de fartøier det gjaldt, blev erstattet med leiede bevoktningsfartøier på Sørlands- og Vestlands-kysten, hvor disse fartøier hadde vært før. Det var 3 av Sleipner-jagerne som blev overført til Nord-Norge. Dessuten blev det bestemt at 2 undervannsbåter skulde overføres til Nord-Norge, efter at de først hadde vært inne til eftersyn. Dessuten fikk sjøforsvaret til disposisjon for bruk i Nord-Norge 3 av de Heinkel-torpedofly som er kjøpt fra Tyskland, og hvorav de 4 er tatt i bruk, det 5te visstnok er kommet i disse dager - det skulde iallfall være kommet - og det 6te vil komme i løpet av nærmeste ukers tid. De 3 av disse fly blev altså sendt nordover.

For hærens vedkommende var det noget delte meninger innen militære autoriteter om hvor meget som burde samles oppe i den nordligste og østligste del av Nord-Norge, i Vest-Finnmark og Øst-Finnmark. Men som forholdene lå an, foreslo kommanderende general og generalstabschefen at det blev mobilisert en bataljon til, Alta bataljon i Vest-Finnmark, og at det ved bestilling av barakker til rask opsetning blev

gjort forberedelse til å kunne mobilisere enten en bataljon til som skulde legges i Varanger, eller at Alta bataljon skulde føres over dit. I tillegg til Alta bataljon som blev mobilisert, kommer et pionerkompani fra Helgeland som er stasjonert i Varanger. Det er fordelt på strekningen mellom Vardø, det indre av Varangerfjorden og Kirkenes. Divisjonschefen i 6te divisjon har ment at det dessuten burde mobiliseres avdelinger på sine mobiliseringssteder lenger vest og syd i 6te divisjon for eventuelt å transporteres nordover, om det skulde bli nødvendig. Det er ikke anbefalt av kommanderende general, så det er ikke satt i verk. Det jeg her har nevnt, er det som er gjort for å styrke nøytralitetsvernet i Nord-Norge.

Så vil jeg gjerne gi noen meddelelser om det som ellers er gjort for å styrke forsvaret siden Stortinget var sammen i høst. Først vil jeg nevne generelt det som Regjeringen har besluttet å bruke, og senere vil det vel da bli anledning til i enkeltheter å komme inn på hvad der er bestilt og hvad der er satt i verk for disse beløp. Av nøytralitetsfondet er det siden 1 september besluttet anvendt i alt 7.633.000 kroner. Av de 40 millioner som blev stillet til rådighet av Stortinget, er det, når jeg tar nøytralitetsvernets utgifter med, samlet anvendt inntil en viss dato - jeg har ikke datoen for et par av disse beløp foran mig, men jeg skulde anta at det beløp jeg nevner her, er hvad der er stillet til rådighet før den 10 oktober: Det var inntil da disponert 32.552.000 kroner av kapitel 1170, som blev opprettet for å ta imot de 40 millioner som Stortinget bevilget i høst. Dertil kommer hvad Regjeringen efter den 10 oktober har stillet til rådighet: et beløp på 3,4 millioner kroner og et beløp på samlet 20 millioner kroner, således at det tilsammen av nøytralitetsfondet og av kapitel 1170 av Regjeringen er stillet til rådighet for forsvaret 63,7 mill. kroner. Derav vedkommer nøytralitetsvernet 23,5 millioner; resten er altså da kommet forsvaret tilgode gjennom foranstaltninger utenom det opsatte nøytralitetsvern. Jeg nevnte at et beløp på 7.633.000 kroner gikk av nøytralitetsfondet. Av kapitel 1170 er det da stillet til rådighet for forsvaret i alt vel 56 millioner kroner, når det som er tatt av nøytralitetsfondet fragår.

Det vil føre for langt å gå i enkeltheter med hvad disse store beløp er brukt til, men en del større ting må jeg få lov til å nevne, og jeg må også omtale et par av de forhold som kommer med i betraktning her. Først vil jeg nevne et spørsmål som har vært behandlet i avisene gang på gang og ut fra nokså feilaktige forutsetninger. Det er spørsmålet om de motor-torpedobåter som er bestilt fra England. Bestillingen av den første motor-torpedobåt blev dessverre forsinket; det skyldtes de vanskeligheter det da var forbundet med å komme i forbindelse med de enkelte lands regjeringer, for at vår undersøkelseskommissjon kunde få komme inn i fabrikkene og få se på det materiell som vi hadde fått tilbud om. Det endte med at det i det hele blev bestilt 8 båter, og de skulde da

leveres utover i tiden fra desember i år og til sommeren 1940. Da krigen kom ble det meddelt oss gjennom Utenriksdepartementet, etter den melding som var kommet fra England, at disse båter vilde bli beslaglagt av England. Det var helt generelt sagt, og etter hvad vi også fikk høre underhånden var det ikke så sikkert at England vilde komme til å ta dem, om vi bad dem ikke gjøre det. Vi sendte derfor en mann over til London, forhenværende admiral Otto, som skulde forhandle med de engelske myndigheter om dette. Han kom tilbake etter en ukes opphold og avgav først sin muntlige rapport - den er siden kommet skriftlig - som går ut på at alt er i orden. Vi får både de bestilte båter og det bestilte reservemateriell som vi har gjort regning på. Men vi har ikke ennå fått den skriftlige bekreftelse gjennom de engelske regjeringsmyndigheter og Utenriksdepartementet, så jeg har ikke villet la avisene få høre det, og de har da fått skrive som de har gjort om at det er forsømt, at vi ikke får båtene. Men jeg går ut fra, etter den rapport som foreligger, at det er fullkommen sikkert at vi får dem.

De bevilgninger som jeg nevnte, er jo brukt på mange områder for å avhjelpe de mangler som har vært tilstede, men først og fremst er de kommet luftvernet og flyvevåbenanskaffelser til gode. Det er tidligere, i St.meld. nr. 28 tror jeg det var, gjort rede for at vi hadde kjøpt 6 jagerfly i England. De er kommet godt med, vi er vel fornøiet med dem, og det blev derfor bestilt 6 av disse Gloster-Gladiator-flyene. Vi har fått meddelelse om at alle 6 ligger ferdige til å sendes fra England nårsomhelst, det er en allerede flere dager gammel melding. Når de kommer har vi 12 av disse fly. Senere blev det bestilt 12 jagerfly av den høieste klasse, som vi efter de undersøkelser som blev gjort kunde gå til anskaffelse av, nemlig 12 Curtiss-jagerfly fra Amerika. De skal leveres i mars-april 1940. Imidlertid fikk vi også anledning til å bestille 12 til. Regjeringen stillet penger til disposisjon og det blev avsluttet kontrakt om levering av 12 nye Curtiss-jagerfly, så vi får ialt 24 fra Amerika. Det var stillet i utsikt at vi skulde få disse 12 på samme leveringstid som de første, men muligens blir det nogen forsinkelse slik at vi ikke kan gjøre regning på å ha, iallfall de siste av dem, før i mai måned. Betalingsbetingelsene var også de oprinnelige.

For marinens vedkommende var det som tidligere meddelt, bestilt 6 moderne torpedofly fra Heinkelfabrikken i Rostock. Der blev det også foretatt et ytterligere kjøp av 6 nye Heinkel-fly som vi skulde få på de samme betalingsvilkår og også såvidt mulig på den samme leveransetid, idet representanten for fabrikken her stillet i utsikt av hvis det ikke gikk på annen måte, skulde de bli tatt av de serier som blev bygget til tyskernes eget bruk. Hvis det går i orden skulde vi ha disse 6 nye Heinkelfly i løpet av et par måneder.

Videre er det på denne måte blitt adgang til å utvide de tidligere kontrakter for bestilling av luftvernskyts. Det er tidligere bestilt luftvernskyts, 20 millimetre og 40 millimetre, ved Kongsberg, ved Bofors, i Sveits og andre steder, hvorav en del skal leveres innen utgangen av dette år og en del senere. Fra Bofors blev det stillet i utsikt - på grunn av at Bofors nu ikke kunde levere efter kontraktene til England da England var krigførende - at vi der kunde få noe luftvernmateriell. Vi sendte en mann der ned med engang. De var ikke da villige til å svare med mindre vi opgav hvad vi vilde kjøpe. Det blev da gitt en oppgave over hvad vi muligens kunde tenke på å kjøpe, og vi fikk den beskjed at det var ikke fabrikken herre over, det måtte regjeringen avgjøre, om vi kunde få noe under de nuværende forhold. Den svenske regjering blev da gjennom Utenriksdepartementet spurt, og svarte at vi kunde gjøre regning på å få eksporttillatelse fra Sverige for det som vi kunde få kjøpt av fabrikken. De holdt det altså svevende. Så fikk generalfelttøimesteren i oppdrag å reise og søke å få kontraktutkast gjort ferdig for en bestilling av 24 stkr. 40 mm. Da han kom hjem, var forhandlingene optatt fra russisk side overfor Finnland, og såvidt jeg forstår, har svenskene under de vanskeligheter Finnland dermed kom i, fulgt den linje at de skulde forsyne Finnland med så meget som mulig av det materiell de kunde undvære. Og generalfelttøimesteren fikk derfor den beskjed at han ikke kunde få sikkert svar på dette før om en 8 dagers tid. Den tiden er nu gått, men vi har enda ikke kunnet få sikkerhet for det.

De 20 millioner som jeg nevnte særskilt at Regjeringen har stillet til disposisjon for hær og marine, fordeler sig med 12 millioner på hæren og 8 millioner på sjøforsvaret. Disse bevilgninger er disponert eller vil bli brukt slik, at på de områder hvor det er de største og mest skrikende mangler, der vil disse mangler bli avhjulpet i sin helhet; der vil altså behovene slik som de er satt op fra de militære myndigheters side, helt bli imøtekommet. Det gjelder f.eks. alle anskaffelser av tekstilvarer. Derfor er det i denne bevilgning et beløp på 5,5 millioner til oparbeidelse av de tekstilråstoffer som det tidligere er stillet penger til disposisjon for å anskaffe, og for øvrig er fordelingen av disse beløp forelagt kommanderende general og kommanderende admiral og godtatt av begge disse myndighetene. Med de midler som er stillet til rådighet, er de krav som er fremsatt fra de militære myndigheter, imøtekommet i meget stor utstrekning. Det er også fremsatt krav som vi ikke har funnet å kunne imøtekomme eller ikke villet imøtekomme, fordi de har vært av en sådan art at de ikke har kunnet få betydning for den situasjon vi er oppe i nu. Det har vært krav som har gjeldt foretagender som ikke kunde ha vært fullført før i løpet av minst 3-4 år. Derfor har vi holdt dem utenfor.

I tillegg til de beløp jeg har nevnt her, har Regjeringen stillet til rådighet også et betydelig beløp for

forsyninger for de militære behov. Det vil imidlertid statsråd Lie gjøre rede for, fordi det er Forsyningsdepartementet som skal greie med disse ting.

En ting er det vel riktig at jeg nevner samtidig. Det har flere ganger i Stortinget vært fremholdt av de militære myndigheter at det har vært stor mangel på befal. Behovet for befal har gjort sig sterkt gjeldende nu under opsetningen av nøytralitetsvernet og nøytralitetsvakten, og det er kommet krav for hærens vedkommende fra kommanderende general om å få en utvidet befalsutdannelse. Det har Regjeringen imøtekommet etter de forslag som er fremlagt av kommanderende general for befalsskolenes vedkommende og for krigsskolens vedkommende - og det gjelder da både infanteriet og alle spesialvåbnene, også flyvevåbnet og luftvernet - idet det er gitt bevilgning til en forøkelse av elevtallet ved befalsskolene med i alt 189 nye elever, 20 elever ved hver enkelt befalsskole, undtatt i Nord-Norge, hvor det bare blev tatt 8, fordi de hadde så mange før at da vilde det bli det samme antall ved alle befalsskoler. Så den verste befalsmangel for såvidt befalsskoleutdannet befal angår skulde altså da være avhjulpet.

Statsråd Lie: Da utenrikskomiteen var samlet sist, var Forsyningsdepartementet så nytt i sin virksomhet, at jeg ikke på det tidspunkt kunde gi noen oversikt som kunde være av noen betydning for utenrikskomiteens medlemmer. Nu har vi jo arbeidet litt mere med tingene, og idag er det kommet såvidt langt at jeg kan gi en fremstilling av de viktigste spørsmål.

Det som har vært det mest aktuelle i denne tid og kanskje det mest omdiskuterte, har vært landets forsyninger med bensin. Nu har dette rettet sig, og efter at spørsmålet om å opheve bensinrasjoneringen var forelagt det nedsatte mineraloljeutvalg i to møter, besluttet så Forsyningsdepartementet efter at Regjeringen hadde drøftet situasjonen i flere møter, å opheve bensinrasjoneringen fra 20 oktober kl. 6 om morgenen. Nogen hel frigivelse av bensin har i virkeligheten ikke funnet sted. Utad heter det riktignok at bensinrasjoneringen er ophevet, men det er ved en skriftlig avtale mellem selskapene og departementet truffet bestemmelse om at det fra selskapenes tanker eller fra tankskib, som nu benyttes for opbevaring av bensin, ikke nogen uke skal tas ut mer enn 3 500 tonn. Dette tall ligger litt over det som normalt forbrukes på denne årstid. Fordelingen av disse 3 500 tonn er selskapene blitt enige om sig imellem, og de er først og fremst interessert i å kontrollere hverandre. I tillegg til den avtale som fant sted om de 3 500 tonn, inngikk selskapene med departementet en kontrakt om at de for hver liter som uttas efter 20 oktober, skal betale en avgift av 2 øre til staten. Det vil vel formodentlig efter normalt forbruk fremover bety at vi får inn omkring 3 millioner kroner pr. år til å møte de

utgifter som kan være forbundet med bygging av nye tankanlegg og i det hele for å utvide landets reservelagre av bensin.

Situasjonen var ikke så grei i løpet av september måned. Jeg har ikke før kunnet gi grunnen for den situasjon vi kom op i, fordi det gjaldt forhold som, hvis Regjeringen hadde villet oplyse om det, kunde ha voldt store vanskeligheter, ikke alene for vår bensintilførsel, men også for andre tilførsler. Nu er imidlertid situasjonen den at de skib som var under fart både med bensin og andre varer, enten er kommet til sine bestemmelsessteder her i landet, eller er blitt supplert med nye skib, slik at faren ved å gi opplysninger om det nu er bortelimintert, og det så meget mer som selskapenes direktører nu har gitt en forklaring, nemlig den at store bensinkjøp som var foretatt i juli og august, ikke var kommet frem til sitt bestemmelsessted i Norge, men var «havnet annet steds hen». Det gjaldt ialt bestillinger som var betalt, på henimot 55 000 tonn bensin. Av statistikken fremgår også dette tydelig nu. I september ifjor kom det inn til landet til selskapene ca. 25 000 tonn, i september i år kom det bare inn 4 800 tonn. De 55 000 tonn bensin var kontrahert og betalt, og for ca. 40 000 tonns vedkommende var de flytende, men ikke på norske skib, det gjaldt engelske skib, og de blev uten videre dirigert inn til England. Dette blev grunnlagt for et enkelt skibs vedkommende med at det hadde maskinskade, og for et annets vedkommende med at mannskapet nektet å gå ut osv. De selskapene som det gjaldt, var i den stilling at de overfor sine hoveddireksjoner i utlandet ikke kunde gjøre annet enn å forlange å få dem hit, men det fikk de ikke. Senere har de imidlertid fått supplert sine forsyninger. Det jeg fryktet for ved på det tidspunkt å gi denne opplysning, var at vi kunde risikere at enhver last med konnossement, lydende på norsk firma og bestemt for norsk havn, men på utenlandsk skib, ikke vilde bli respektert f.eks. av tyskerne. Hvis de fikk kjennskap til at inngåtte kontrakter på den måte blev satt til side av en motstander, kunde vi ha risikert at en hel del av våre tilførsler på fremmede skib på den måte ikke var kommet til Norge. Nu kan imidlertid utenrikskomiteens medlemmer få kjennskap til denne side av saken. Det hadde ikke vært heldig tidligere å gi denne opplysning, hverken for vårt forhold til fremmede makter eller for det fremtidige arbeide som disse private selskaper vilde ha med forsyningsspørsmålet.

Idag har vi ca. 120 000 tonn bensin i landet. De private selskaper har fått sine tilførsler efter det program som blev satt op i midten av september, og de har idag på lager ca. 85 000 tonn. Så er alle tre statsbestillinger kommet velberget inn, slik at staten har, enten på skib eller i tanker, ca. 35 000 tonn. «Beduin» og «Ole Jacob» kom uhindret frem og nøiaktig på den beregnede dag, mens derimot «Orkanger», til tross for at de engelske myndigheter var underrettet samtidig med at båten gikk fra Gulfen, og hadde fått erklæring fra den norske stat om at dette gjaldt

forsyning til våre forsvarsmyndigheter, blev opbragt i Kirkwall. Den blev riktignok løslatt temmelig straks, og nu er den da her i landet. Jeg ser derfor ingen fare i foreløbig at bensinrasjoneringen er ophevet. Det vil vise sig om selskapene kan kontrollere hverandre og holde det skrevne ord, og det skulde jeg tro vil bli holdt. I mineraloljeutvalget var det bare en som var uenig i bensinrasjoneringens ophevelse, og det var formannen i Norsk Transportarbeiderforbund, Fladeby, som stemte for at private biler ikke skulde få lov til å bruke bensin.

De vanskeligste spørsmål ved bensintilførselen og opbevaringen består vel nu i å bygge reservetanker, og der er kommet et forslag fra selskapene, som departementets sakkyndige hittil ikke er helt fornøiet med, idet det er litt ugunstigere for staten enn ventet. Det vil fra departementet bli utarbeidet et forslag, som så vil bli forelagt bensinselskapene i løpet av denne uke eller i begynnelsen av neste. Vårt program går ut på at vi skulde søke å skaffe oss så store tankanlegg at vi skulde kunne nå op i en beholdning på selskapenes tanker på omkring 100 000 tonn. Så arbeides det med anlegg for forswarets vedkommende, som jeg senere skal komme tilbake til, og dessuten vil det bli arbeidet med spørsmålet om reservetankanlegg for industrielle bedrifter, busselskaper og andre sammenslutninger m.v.

Statsminister Nygaardsvold: Veivesenet!

Statsråd Lie: Veivesenet er også i gang med å bygge egne tankanlegg, slik at vi kan regne med at når samtlige, private og offentlige, tankanlegg blir ferdige, skulde vi på tankene kunne ha en beholdning som kommer til å ligge på mellom 140 og 150 tusen tonn. Det å lagre lastene på tankbåtene er meget kostbart. De to båtene vi nu har liggende, «Orkanger» og «Ole Jacob», koster oss 6 500 kroner pr. dag, og det å få såkalt «billig» tonnasje som det er snakket om, for opbevaring av bensin, viser sig å by på store vanskeligheter. Jeg antar at det kan melde sig spørsmål om å rekvirere båter og ved skjønn få fastsatt den godtgjørelse som disse skal ha for å være til disposisjon som bensinopbevaringsskib.

I denne forbindelse kan jeg da ta de øvrige brenselsspørsmål, det gjelder kull, koks og sinders. Det har vært holdt en del møter om dette og om andre spørsmål, hvorav statsministeren har deltatt i alle undtagen ett, og dessuten har finansministeren deltatt i de allerfleste av dem. Den 17 oktober hadde vi et møte med kullimportørene og representanter for Statens kullråd og Kullkontoret. Tidlig var det bragt frem forslag om en foreløbig rasjonering, slik at man skulde få inntil 10 hl. koks, 10 tønner kull eller 1 tonn sinders. Det er nu spørsmål om en ytterligere lempning på disse bestemmelser, og jeg venter et forslag fra Kullrådet og Kullkontoret en av de første dager. Tilførselene av kull, koks og sinders har gått nogenlunde normalt. Importen i

september svarer omtrent til importen i september måned ifjor, og for oktober ligger vi adskillig over importen fra ifjor. Det er blitt meddelt Forsyningsdepartementet av kullimportørene og Kullrådet at vi for tiden har omtrent samme beholdning som vi hadde da Stortinget var samlet i september, ca. 600 000 tonn kull og ca. 150 000 tonn koks og sinders. Det svarer til omtrent 3 måneders normalforbruk. Regjeringen har drøftet våre kullforsyninger i det hele, idet det jo kan være, eller iallfall før under krigsforhold har vært et meget ømtålig spørsmål. I forrige uke sendte vi en skrivelse til Statens kullråd, hvor vi ber om at dette sammen med importørene skulde ta opp spørsmålet om en ytterligere lagring av kull, koks og sinders for ca. 3 måneders brennetermin. Det er blitt sagt at det vil komme til å koste nogen penger, kull er vanskelig teknisk å lagre på grunn av faren for selvantennelse, men Regjeringen har iallfall bedt om å få sig et omkostningsoverslag forelagt over både hvad de økede innkjøp og de større lagre vil koste, så får man da se om man kan nå frem til en tilfredsstillende ordning av slike reservelagre som jeg personlig mener er absolutt nødvendige.

I forbindelse med våre kullforsyningsproblemer har vi så sammen med det nye direktorat for vedforsyningen og med representanter for skogeierne hatt en del møter om vedsituasjonen. For vedens vedkommende gjør det sig to synsmåter gjeldende. Den ene, som hevdes med ganske stor styrke av den nye veddirektør, går ut på å sette i kraft igjen de bestemmelser som var gjeldende under forrige verdenskrig, da kommunene blev pålagt som plikt å sørge for kommunenes brenselbehov. Jeg har sterke betenkeligheter overfor dette standpunkt, og de har jeg gjort gjeldende på bakgrunn av de erfaringer vi hadde under forrige krig, da Oslo kommune på sine brenselforsyninger tapte noget over 20 millioner kroner, Bergen vel en 7-8 millioner, Aker en 7-8 millioner og Bærum en 5-6 millioner, og på tilsvarende måte alle de andre kommuner. Jeg har lest om at staten også måtte avskrive 20 millioner kroner som tap på grunn av den vedpolitikk som blev ført under forrige verdenskrig. Det er av Statens kullråd og av kullimportørene opplyst at de ikke anser det nødvendig å gå til nogen ekstrasforsyninger for terminen 1939/40; det det er spørsmål om, er å forsyne oss med ved for brenneterminen 1940/41. Personlig tror jeg det vilde ha vært riktigst om vi kunde nå frem til en ordning hvorved vi på forhånd hadde kunnet få en oversikt over hvad det sannsynlige behov var, - først det som kommunene og kullimportørene, de private selskaper, tenkes å kunne ha bruk for av ved for neste vinter, og dette utarbeidet muligens i to alternativer, ett under den synsvinkel at tilførslene blev så nogenlunde som nu, og et annet under den forutsetning at vi får store vanskeligheter, ja kanskje hel avsperring for våre kulltilførsler. Så var det min mening å prøve å komme til enighet om en viss pris, fordi jeg er på det rene med at skogeierne neppe kan påta sig den forpliktelse som ligger i at de skulde hugge et ubegrenset kvantum ved uten å ha nogen

sikkerhet for å få det avhendet. Konferansene om denne sak har endt med at Kullrådet i forståelse med Forsyningsdepartementet, som igjen skal samarbeide med kommunene, skal sette op en oversikt over hvad man mener å trenge og som man kan få garanti for å få solgt, og så i tillegg til dette ta et begrenset kvantum, slik at vi alltid har oversikt over våre økonomiske forpliktelser. På den annen side har Norges Skogeierforbunds formann, dyrlæge Fretheim, lovet innen sin organisasjon å bringe på det rene hvad det kan hugges, og eventuelt hvilke priser de kan levere vedden for ved de forskjellige leveringssteder. Lenger er vi ikke kommet når det gjelder vedforsyningen. Det som kan være faren der, er at vi bringes op i noe uoversiktlige forhold som vi ikke kan beregne fullt ut idag. Finansdepartementet har på dette område manet til den største forsiktighet og vil selvsagt ha sig forelagt ethvert program, og programmets kostende for staten. Jeg håper imidlertid at vi også her skal komme frem til en løsning slik at behovet for brensel og da særlig ved, kan bli tilfredsstillt.

Jeg går så over til å gi noen opplysninger om de beholdninger vårt land har av korn og mel. Det har vært holdt et møte den 10 oktober, og på grunnlag av de opplysninger som der fremkom, er Regjeringen efter drøftelse kommet til det resultat at vi foreløbig ikke behøver å gå til noen rasjonering av mel- og kornvarer. Det er opplyst av Statens Kornforretning, at det reservelager som er forutsatt skulde være intakt, på 200 000 tonn, er noe angrepet, og beholdningen var efter den siste opgave jeg fikk, ca. 175 000 tonn. På den annen side var det på dette tidspunkt flytende laster på ca. 27 000 tonn, og det var gjort bestillinger på noe over 120 000 tonn. I tillegg til dette kommer så årets norske høst, som av Landbruksdepartementet er beregnet å utbringe i alt 405 000 tonn. I de konferanser som er holdt, har Kornforretningens direktør tatt et klart standpunkt, og jeg skal efter det opsatte referat sitere hvad direktør Jahnsen sa overfor statsministeren og mig i det før omtalte møte:

«Med full forståelse av ansvaret, mener jeg at det ikke er nødvendig å gå til rasjonering, hverken nå eller fra 1. januar 1940. Vi vil være fullt dekket for ett år med normalt forbruk. Hovedtyngden av våre bestillinger har vi i Canada og vi har en avtale med den canadiske regjering (hveteborden) som sikrer oss skiping av alle de kontrakter vi har inngått, selv om et mulig utførselsforbud kommer. Vi føler oss trygge for at alle våre kontrakter vil bli ekspedert og at de vil få passere England».

Landbruksdirektøren frarådet likeledes på det nuværende tidspunkt telling og rasjonering, mens på den annen side den nuværende rasjoneringsdirektør Schei og det midlertidige rasjoneringsutvalg som stod til hans disposisjon, fryktet - ikke for inneværende vinters forsyninger og næste sommers

forsyninger, men de fryktet vanskelighetene hvis krigen kunde vare 2 eller 3 år, særlig det tredje år vilde volde vanskeligheter. Og de var derfor av den opfatning at vi allerede nu burde gå til en innskrenkning i forbruket ved rasjonering. Regjeringen tok det standpunkt at man fant det riktigst nu å følge korndirektøren og landbruksdirektøren. Istedenfor å gå til rasjonering har Forsyningsdepartementet gått til å pålegge Statens Kornforretning ekstraordinært å kjøpe og skaffe til veie et lager på nye 200 000 tonn, slik at reservelagret skulde komme op i 400 000 tonn. Dette tall skulde komme i tillegg til de flytende laster og de bestillinger som allerede var gjort. Hvis dette kan nåes skulde vi med normal høst neste år under enhver omstendighet være sikret frem til høsten 1941. Denne plan vil volde store vanskeligheter med lagringen, og det er ikke til å undgå at anskaffelsen av disse store ekstralagre må bety en økning av melprisene og kornprisene. Dette er det Forsyningsdepartementet efter konferansen i Regjeringen har foretatt sig forsåvidt angår våre tilførsler av korn- og melvarer.

Dernæst har man behandlet kraftfôrspørsmålet, som ikke er noe særlig lyst. Det var på det tidspunkt konferansen blev holdt, et lager av kraftfôr på ca. 54 000 tonn. Det strekker til til 40 dagers normalt forbruk. Hvis ikke landet sikres tilstrekkelige forsyninger av kraftfôr, er det å frykte at bøndene vil gå til å bruke delvis korn og delvis poteter i større utstrekning enn før. Hvis man øker bruken av disse produkter til fôr for kuer, vil det bety at det kan bli mangel i de forutsatte beholdninger av korn og poteter til menneskemat. Regjeringen har derfor bedt Statens Kornforretning, som også har overtatt forsyningen av kraftfôr, om å gå til anskaffelse av et reservelager på ca. 120 000 tonn. Jeg vet at Kornforretningen er ute på markedet og forsøker å kjøpe det den kan komme over. Dessuten har den tatt op lagringsspørsmålet og arbeider med å skaffe sig ekstraordinær lagringsplass.

Kunstgjødsel er vi relativt godt forsynt med, for et år, men på grunn av hele situasjonen når det gjelder de fremtidige forsyninger, har Forsyningsdepartementet også forsåvidt angår kunstgjødsel, bedt Kornforretningen om å skaffe ytterligere et års lager for kunstgjødsel.

Statens Kornforretning har likeoverfor Forsyningsdepartementet erklært sig villig til å overta arbeidet med korn og mel, kraftfôr og kunstgjødsel, slik at innkjøp og lagring, og også eventuell rasjonering for kraftfôr vil Kornforretningen komme med forslag om. Dessuten har Statens Kornforretning erklært sig villig til i samarbeide med kolonialgrossistenes forbund og Norges kooperative Landsforening å foreta de nødvendige innkjøp av erter og av gryn.

Det er videre i oktober måned holdt en del møter med representanter for kolonialgrossistene og Norges kooperative Landsforening om andre varer. Vi har jo nu rasjonering for

sukker og kaffe, men man leser i avisene om, enten redaksjonelt eller fra innsendere, at rasjoneringen hindrer importen, og at rasjoneringen derfor må opheves. Ennvidere hevdes det at vi har så store beholdninger at de ikke vil bli brukt. Et av de spørsmål statsministeren og jeg stillet til de møtende representanter - det var direktør Fegersten for Norges Kolonialgrossisters Forbund, grosserer Iversen, som er representant for den samme organisasjon, og souschef Hanssen for Norges kooperative Landsforening - var om de på bakgrunn av de beholdningsoppgaver som forelå og de kontrakter som var inngått, vilde tilrå at rasjoneringen for disse to varesorter blev ophevet. Til det blev det kort og godt erklært at de bestemt måtte advare mot at man på det nuværende tidspunkt gikk til ophevelse av rasjoneringen. Årsaken til dette sa de ikke noe mere om, men vi forstod den. Den er ganske enkelt at våre fremtidige forsyninger ikke er så greie og kurante. England blacklister dels selgerne og dels kjøperne. Det har hendt at store ladninger som har vært underveis, er blitt opbragt til britiske havner. Selv om kjøperen i Norge er i god tro fordi han har kjøpt fra et velrenommet firma som han har kjøpt av i alle år, har man oplevet at firmaet har vært blacklistet, og at englenderne har beslaglagt vedkommende parti. Hittil har imidlertid forsyningene gått nogenlunde godt. Men det kan altså nårsomhelst inntreffe forsyningsforsinkelser, og dessuten kan vi risikere at partier blir tatt, så å gå til et slikt skritt som å opheve rasjoneringen på det nuværende tidspunkt, vilde være uriktig.

Når det gjelder sukker, er det på lager hos grossistene idag ca. 18 000 tonn. Så er det kommet en båt med 2 500 tonn, og dessuten er det underveis båter med 8 500 tonn, ialt 11 000 tonn. Dessuten har vi to båter i Cuba under innlastning - de er formodentlig gått derfra nu - med ca. 10 000 tonn. Det er altså bestilt adskillig, det er meget sukker som er «flytende», og det er meget under lasting. Reserverlageret blev på grunn av pågangen i august og september bragt ned fra 20 000 tonn til 12 000 tonn, men det regnes med at vi pr. 1 januar, efter at vi har fylt reserverlageret som skal være på 20 000 tonn, dessuten skal ha ca. 13 000 tonn sukker på grossistenes lagre. I de av mig nevnte tall er ikke inkludert de beholdninger som finnes hos kjøpmennene og hos de private, og heller ikke er inkludert industriens sukkerbeholdninger. Ved telling har det vist sig at de industrielle bedrifter har sukkerbeholdninger på ca. 4 500 tonn, hvilket svarer til et normalt årsforbruk. Det ser altså ikke så værst ut når det gjelder sukker, men slik som forholdene kan bli, har Forsyningsdepartementet efter den avholdte konferanse bedt om at det blir kontrahert ytterligere 10 000 tonn, hvorav 5 000 tonn legges inn på reserverlager, slik at dette bringes op i 25 000 tonn fra 20 000 tonn, og de øvrige 5 000 tonn skulde gå inn på grossistenes lagre. Det har i det siste vært litt mangel på raffinade, og representantene for kolonialgrossistene og for

Norges kooperative Landsforening var i tvil om de skulde kjøpe raffinade, for den vilde bli svært dyr, op til en krone pr. kg. Vi sa at de også måtte kjøpe raffinade, for hvis noen hadde råd til å betale, fikk de nok omsatt det.

For kaffens vedkommende ser det ikke fullt så godt ut som for sukkerets vedkommende. Det er på lager ca. 6 000 tonn. Der er kjøpt pr. 15 september 11 500 tonn, men det er opplyst at det er kaffepartier som er blitt tatt. Slik som stillingen har utviklet sig på kaffemarkedet, har vi bedt om at det må bli kjøpt ytterligere 2 000 tonn, slik at det reservelager som grossistene etter den inngåtte avtale plikter å holde, bringes op fra 3 000 tonn til 5 000 tonn. Det er ytterligere kontrahert store partier av kaffe, men nogen utvidelse av kafferasjonene på det nuværende tidspunkt kan ikke bli aktuell. Derimot forberedes det i Forsyningsdepartementet både for sukkerets vedkommende og for kaffens vedkommende en tilleggsrasjon i desember måned. Bakning og hjemmeliv har vi tenkt å ta noget hensyn til, slik at det da vil bli gitt nogen tilleggsrasjoner i jule- og nyttårshelgene.

Med kolonialgrossistene og Norges kooperative Landsforening er det dessuten behandlet en rekke andre spørsmål for såvidt angår kolonialvarer. Sirup finnes ikke på lager, og vi har efter anmodning av disse to organisasjoner gått til importforbud, som trer i kraft 1 november. Det er for å regulere tilførselene og prisene. Tidligere har vi kjøpt sirup i Holland, Sverige og England. Disse markeder er nu stengt, og grossistene har måttet gå til store kjøp i Amerika, hvor prisene er blitt adskillig høiere. Importforbudet med lisens vil bli håndhevet i forståelse med disse to organisasjoner. De bad om å få det, fordi de efter opfordring av Forsyningsdepartementet hadde gått til store innkjøp av sirup.

Saltspørsmålet har likeledes vært behandlet. For matsaltets vedkommende ligger situasjonen bra an. Det samme gjelder for industrisalt, stensalt. De bedrifter som har behov for det, ligger inne med lagre for et halvt à tre kvart år. Når det gjelder salt til fiskeriene, skal jeg komme tilbake til spørsmålet senere.

Forøvrig har man sett på beholdningsoppgavene for såvidt angår tørrede frukter, erter, sago, the, krydderier, vaskemidler m.v. Departementet har bedt om at det der skal gjøres de innkjøp som man anser nødvendige for å skaffe noget reservelager ut over den normale omsetning. Og hvis det oppstår vanskeligheter enten med hensyn til midler til innkjøp, eller med lisenser på de fremmede markeder, har vi bedt om å bli holdt à jour efterhvert.

Potetspørsmålet har også Forsyningsdepartementet måttet beskjefte sig med. Det er oppgitt til oss fra Landbruksdepartementet at høsten er stort sett normal, - litt i underkant, er det sagt. Men det skulde ikke være nogen grunn til engstelse for at det ikke var poteter nok, hvis det bare blir normalt forbruk og normalt behov å dekke. Enkelte

store kommuner meldte sig på markedet; Oslo kommune har avertert at den var kjøper av 5 millioner kg. Det førte til protest fra andre kommuner som sa: Oslo kan ikke kjøpe op for oss i våre distrikter. Og ved siden av Oslo meldte Aker sig som kjøper, likeledes Bærum, Trondheim, Strinda med flere. Rasjoneringsdirektøren foreslo at staten skulde overta hele årets potethøst. Vi drøftet saken og kom til det resultat at det vilde være best å gå frem på en annen måte. Jeg innkalte derefter Oslo kommunes representanter og sa at Regjeringen helst så at de sluttet med opkjøp. Da hadde de allerede kjøpt 2 millioner kg. Oslo kommune etterkom anmodningen med én gang. Den samme henstilling er så bragt videre til de andre kommuners kunnskap, slik at det idag ikke skulde foregå noget opkjøp fra kommuner. Private kan formodentlig drive noget opkjøp. Vi forhandler med landbrukseksperter om hvilke forholdsregler Forsyningsdepartementet og staten skal gå til for å sikre potethøsten til en likelig fordeling på de forskjellige landsdeler og grupper.

Fiskerienes behov for brenselolje og bunkers og salt har vært drøftet. Mineraloljeutvalget har tatt sig av oljen, Statens kullråd og kullkontor forsåvidt angår bunkers, og saltspørsmålet arbeides det med for å skaffe oversikter over hvad vi har på lager, og hvad vi så eventuelt må skaffe ytterligere. Det ser for mig idag ut som om vi skulde være sikret normale tilførsler. Når det gjelder olje - solarolje og petroleum - oplyste direktør Figenbaum, oljeselskapets representant i oljeutvalget, til mig i et møte igår at oljeselskapene hadde lagre for 8 måneders normalt forbruk. Mineraloljeutvalget vil behandle saken en av de nærmeste dager og herunder tilkalle fiskeridirektøren og eventuelt andre fiskerisakkyndige. Hvis man så skulde finne at lagrene ikke er tilstrekkelige, eller hvis man skulde finne at det av rent psykologiske grunner var heldig at Staten kjøpte nogen laster for å ha liggende - bare for at der ikke skulde foregå noget ekstra opkjøp, og slik at alle fiskere var klar over at det var nok av olje - så vil dette spørsmål bli tatt op som en særskilt sak. Jeg har ikke villet ta op dette spørsmål i departementet før jeg får avholdt møtet med oljerådet.

Av bunkers er det oplyst at fiskerflåten trenger ca. 20 000 tonn. Det som det der har vært spørsmål om, er å skaffe Svalbard-kull, idet fiskerne eller fiskerorganisasjonene visstnok var redd for å få kull fra England som det skulde være forbundet klausul med. Saken er tatt op i disse dager i forståelse med fiskeridirektøren og Handelsdepartementet. Statens Kullråd og Kullkontor er klar over hvad det trenges av kull for bunkers til fiskerflåten.

Salt vil bli behandlet på et møte mandag hvor er tilkalt representanter for alle saltimportører som leverer salt til fiskeriene. Det som er det kjedelige når det gjelder denne vare, er at en ikke har nogen organisasjon å forhandle med. Vi har det på nesten alle områder ellers, men saltimportørene representeres av enkeltfirmaer helt nord fra Tromsø og

Harstad og nedover til Haugesund. Vi har funnet det riktigst å innkalle en representant for alle de store saltimportører, og man får da se å nå frem til et resultat. Hvis det skulde vise sig å være utilstrekkelig med saltforsyninger eller saltbestillinger, får departementet eventuelt ta op forslag om for statens regning å innkjøpe de nødvendige saltlaster. Men det er noget vi ikke gjør med mindre salttilførselen skulde svikte eller importørene er uvillige til å skaffe de tilstrekkelige lagre.

Jeg går ut fra at utenrikskomiteens medlemmer er klar over det program som hittil er fulgt ved anskaffelsen av disse forskjellige varer. Det går ut på å overlate importen og fordelingen til de private organisasjoner og til de næringsdrivende selv, idet man har funnet det mest oppportunt og mest riktig. Kun i de tilfelle hvor det har vært svikt i tilførselene har man tatt op bestillinger for Statens regning.

Industriens forsyninger behandles av industridirektøren, Bache-Wiig, og hittil har arbeidet forsåvidt angår industriens forsyning nærmest bestått i at Bache-Wiig har kunnet hjelpe en bedrift som har stoppet op på grunn av råstoffmangel ved at den har fått låne av en annen. De har byttet sig imellem, og dette er ordnet uten utgift for staten. Nu melder imidlertid vanskelighetene sig for en del, som stopper op på grunn av mangel enten på tinn, gummi eller bly o.l. og det er da spørsmål om Statens reservelagre - de er ikke særlig store - skal kunne brukes mot at det som tas ut blir dekket senere. Dette må skje i forståelse med dem som har disse lagre eller kontrakt inngått med Staten.

Så til slutt det spørsmål som forsvarsministeren nevnte, nemlig forsyningen til det militære, så vel landforsvaret som sjøforsvaret. På foranledning av statsministeren er det blitt holdt en rekke konferanser angående de militære forsyninger, da de også kan være av betydning for landets almindelige civile liv, industriens forsyning og privatfolks forsyninger. Dessværre viste det sig at det var et temmelig stort behov nu når vi har nøytralitetsvernet, og lagrene var ikke særlig store. På grunnlag av de diskusjoner som har vært ført mellem Finansdepartementet, Forsyningsdepartementet og Forsvarsdepartementet er det satt op et program som krever en ekstraordinær uttelling på 13 millioner kroner. Jeg ser da bort fra anskaffelsene av almindelig bensin og andre anskaffelser som allerede er gjort. Det som er tatt op gjelder nye og fremtidige anskaffelser. Skal flyene kunne fly, må de jo ha flybensin, og det er en spesiell fin flybensin som ikke alltid er på markedet. Og skal båter og biler og fly kunne brukes, må de ha spesielle smøringsmidler, som ofte har en forskjellig grad og finhet for hver maskintype som brukes. Brenselolje må alle de moderne krigsfartøier - bl.a. jagerne - ha, og de bruker solarolje, brenselolje og dieselolje. Dessuten trenges det kull til alle kulldrevne båter. Det er satt op et program som går ut på at det straks skal anskaffes 3 000 tonn flybensin, 10 000 tonn brenselolje, 7 000 tonn solarolje, 1 000 tonn dieselolje

og 1 000 tonn petroleum. Det kan bli tale om to eller tre skibsladninger. Skipsfartsdirektøren er i fullt arbeide med å skaffe tilbud på varene og å skaffe båter. Det som jeg her har nevnt, flybensin og brenselolje, er beregnet til å koste ca. 3 millioner kroner. Smøremidler, som er fordelt over en rekke grupper av oljer, m.v., er beregnet til 1 million kroner. Kull mener vi at marinen og hæren må skaffe sig i samme utstrekning som vårt krav går ut på til de private, helst burde det være noget større. For 6 måneders nøytralitetsvern, slik som det er opsatt nu, er forbruket i totalsum beregnet å andra til ca. 135 000 tonn kull, koks, cinders m.v. Man er stoppet op ved at det ekstraordinært skaffes til veie 130 000 tonn, og det er beregnet å koste 7 millioner kroner. Der har man altså på ett brett 11 millioner kroner i direkte innkjøp av nødvendige råstoffer, og jeg håper at det skal kunne gå. Det kan bli nogen tilleggsutgifter forsåvidt lagringen angår, og det er beregnet for bensin og olje til 2 millioner kroner - til tankanlegg for bensin 1 million kroner, og til tankanlegg for de forskjellige brenseloljer 1 million kroner. Forsyningsdepartementet har derfor efter konferanse i Regjeringen bedt Finansdepartementet om, nu når man står overfor en ny resolusjon angående ekstraordinære bevilgninger til forsvaret, å ta med disse 13 millioner kroner, slik at man kan få disse ting hjem og hurtigst mulig på lager. Jeg er ikke så sikker på om ikke anskaffelsen av kull kan komme til å koste noget mere enn de 7 millioner kroner - det kan nemlig bli spørsmål om ekstraordinære lagerplasser som kan komme til å koste nogen penger, kanskje mere enn ønskelig. Men det er nu nødvendig å ha både bensin og brenselolje og kull hvis marinens båter og opsynsskib skal være i fart.

I tillegg til dette har det av nøytralitetsfondet, kapitel 8, rent midlertidig, vært anvendt siden stortingsmelding nr. 39 blev avgitt, ca. 7 millioner kroner til ekstraordinære militære foranstaltninger. De lagere som er skaffet for dem, har Stortinget ikke fått meddelelse om før. Disse lagere er nu dels tatt i bruk, dels lånes det av dem av Forsvarsdepartementet, og jeg har bedt om at Finansdepartementet overveier om ikke de her nevnte bevilgninger bør posteres der hvor de skal være, og føres til utgift for militærvesenet. Til de 67,7 millioner kroner som statsråd Monsen opererte med, må under enhver omstendighet legges de 13 millioner kroner til anskaffelser av kull, brenselolje og bensin, slik at man samlet er oppe i en ekstraordinær utgift på henimot 80 millioner kroner til militære formål.

Formannen: Jeg takker Regjeringens medlemmer for de interessante opplysninger de har gitt, som har klarlagt vesentlige sider ved situasjonen for oss alle. - Jeg vil få lov til å rette et par spørsmål angående mindre ting, som har

vært berørt her før, og et spørsmål vedrørende en større ting.

Under vårt siste møte spurte jeg utenriksministeren om Norge kom til å gjøre noen reservasjoner ved den engelske og franske erklæring vedrørende den internasjonale domstol og de forpliktelser de to stater sa sig løst fra. Jeg nevnte dengang at jeg hadde grunn til å tro at forskjellige stater innen Oslogruppen kom til å formulere slike reservasjoner. Det er nu gjort, i svar til Folkeforbundet og til domstolen. Når jeg nevner det her, er det fordi det kan ha betydning for vurderingen av de priserettssaker som vi formodentlig kommer op i. Hr. Mowinckel nevnte i vårt forrige møte et tilfelle med en kaffelast fra Santos, som, tiltross for at lasten var kjøpt og betalt i Norge før krigen var inntrådt, var beslaglagt fordi den brasilianske avskiber var kommet på Sortelisten. Jeg vilde gjerne spørre om der foreligger nogen avgjørelse fra engelsk side av en sak som den. Vi nevnte også sist som en mulighet å få knyttet til vår legasjon i London en spesialist i priserettssaker, hvis behovet skulde opstå. Vi har ikke fått nogen opgave over hvor mange beslagleggelser der nu er tale om, hvor mange priserettssaker der for tiden kan sies å versere i England. Det er mulig at der slett ikke ennu er noget behov for en slik ekspert tilknyttet legasjonen. Det er mulig at alle forhandlinger om skibsfarten med England vil gå glattere enn de gjorde under den forrige krig. Jeg vilde bare gjerne spørre om der kan gis noen opplysninger om det og om Norge i tilfelle vil bringe inn priserettsavgjørelser, som finnes stridende med internasjonale overenskomster, til vurdering ved den faste internasjonale domstol?

Det blev av forsyningsministeren nu nevnt sukker- og sirupsituasjonen. Jeg vil bare rette et enkelt spørsmål der. Vi har alltid bare snakket om import fra Kuba. Nu er jo verdens største sukkerproduserende land Java, hvis produksjon idag er langt større enn Kubas, og hvis produkt er mer videnskapelig tilfredsstillende, og hvor der formodentlig i øieblikket er mange vanskeligheter ved salg, fordi de jo har hatt et meget stort salg i Tyskland. Transporten er naturligvis dyrere, men Javasukker har jo vært billig, så hvis der er vanskeligheter vil det formodentlig ikke være forbundet med nogen uløselige komplikasjoner å få de suppleringer fra hollandsk side, som man måtte ønske eller ha behov for.

Lykke: Der kommer i disse dager en stor last fra Java.

Formannen: Der er en enkelt liten ting i forbindelse med alle disse skibsfartsforhandlinger, som jeg også vil spørre om. Jeg vet ikke om det nærmest er justisministeren som kan svare på det. Jeg går ut fra at alt hvad der skjer på et område, har tyskerne full rede på. Vi har for tiden i Oslo mer eller mindre åpent tilknyttet legasjonen en av de mest erfarne og dyktige menn den tyske skibsfart råder over. Han

er dobbelt skikket til å operere i Norge fordi han har et engelsk navn og fordi han taler aksentfritt norsk etter sine år i skibsfartens tjeneste i Bergen, Alfred Edye, chef for det store tyske verdenskjente skibsrederfirma Sloman i Hamburg, som har organisert fra Gøteborg til Bergen alt etterretningsvesen for den tyske skibsfart, og som kjenner og omgås en hel del av skibsfartens kjente menn, og naturligvis er overordentlig skikket for sitt hverv. Jeg vilde gjerne spørre om han er offisielt anmeldt her, om han hører til dem som overvåkes av Justisdepartementet eller om hans stilling til legasjonen er av den art at han er beskyttet ved det og fritt kan operere i alle våre sjøfartsbyer med den store dyktighet og innsikt han råder over. Han er officer, han var rittmester ved mobiliseringen i Tyskland og har naturligvis like sterk tilknytning til de militære myndigheter som han har til de handelspolitiske myndigheter.

Vi har jo sett i avisene om den konfeksjonsfabrikkmann på Åndalsnes, som har vært utvist. Jeg vil gjerne spørre i den forbindelse: Er det fyllestgjørende å utvise folk som blir tatt her for spionasje? I den bok Søhr, som var opdagelseschef under den forrige verdenskrig, utgav, understreker han at vanskeligheten ved å øve kontroll med spionasjen i Norge var at myndighetene innskrenket sig til å utvise de spioner, som blev grepet, i stedet for å straffe dem så hårdt som der var adgang til. Jeg vil gjerne spørre om det har vært overveiet?

I forbindelse med det vil jeg rette et spørsmål til justisministeren, som kan synes latterlig, men jeg kommer med spørsmålet fordi jeg har vært i den situasjon, som jeg hørte idag at også et par av mine kolleger på Stortinget har vært, at alle mennesker kommer flyende og spør om det er riktig. Det er den historien som har gått mann og mann imellem alle vegne her om to tyskere, som hadde nektet å etterkomme mobiliseringsordren, hvorav den ene, som bodde i Norge, blev skutt i Berlin - hvilket er vitterlig, han var forlovet med en norsk dame - mens den annen skulde være skutt i den tyske legasjon her i Oslo. Skjønt det for mig høres fullkommen Rocamblemessig så er det ikke desto mindre noget som fortelles overalt her, og som i almindelighet troes i Oslo og alle nabobyer at slikt pågår og kan pågå. Jeg vilde være takknemlig for å kunne være istand til å si at det er en røverhistorie - hvis det er en røverhistorie.

Man er jo inne på overordentlig vanskelige spørsmål når det gjelder meget av dette. Vi anmeldte forleden i Telegrambyrået til våre myndigheter at man, efter hvad vi hadde grunn til å tro, eller efter hvad vi praktisk talt hadde konstatert, hadde installert i den tyske legasjon i Oslo en meget sterk Hell-fernschreiber, som tar imot alle trådløse meldinger som utgår fra London, Paris og Berlin, og formodentlig er der tilknyttet den en meget sterk utsenderstasjon som kan nå alle tyske skib. Den er ikke anskaffet eller installert gjennom Siemens' kontor i Oslo,

det visste vi også på forhånd. Det som er brukt til den, er skibet fra Tyskland, og det er formentlig i strid med norsk lov å ha en slik stasjon i den tyske legasjon. Etter hvad vi har bragt på det rene gjennom pressen i Stockholm og i Kjøbenhavn, er der ingen slik installasjon i Stockholm, mens det derimot i den tyske legasjon i Danmark er en tilsvarende installasjon. Men mens de i Norge har vært så forsiktige at de ikke har gått veien om Siemens' representanter her, er hele installasjonen i Kjøbenhavn utført av Siemens' representanter der. Dette er jo naturligvis en ting som er meget ømfindtlig, men for vår skibsfart og for etterretningsvesenet her er det jo ikke noget særlig tilfredsstillende hvis hver enkelt av de krigførende makters legasjoner hos oss har meget sterke trådløse installasjoner. Jeg har villet nevne spørsmålet her for å få vite om det kan foretas noget i sakens anledning.

Så vil jeg spørre om man har hatt under overveielse i den situasjon man er i, å få det som jo alle andre stater har hatt den hele tid, nemlig militærattachéer i de krigførende land. Vi har jo kun en eneste militærattaché, og det er i Finland. Vi oplever og ser under utvikling en krig tildels under helt nye forhold og med maskiner og med en teknikk som tidligere har vært ukjent, og mens vi jo er meget omhyggelige med å samle inn erfaringer utenfra og studere på alle mulige både tekniske, kommersielle, jordbrukspolitiske og andre områder, er vi på dette område, hvor vi ligger så uhyre langt tilbake, såvidt jeg kan skjønne, uten etterretningsvesen og uten opplysningskilder. Det er mulig at man har gjort skritt i den retning, men jeg vil gjerne spørre - det er vel nærmest forsvarsministeren - om det ikke vilde være naturlig at vi sørger for å få noen folk ute, enten man vil kalle dem stipendiater eller hvad man vil kalle dem, som kan innsamle en del av de opplysninger og gjøre en del av de iakttagelser som vilde være av så stor nytte for våre militære myndigheter. Vi hadde under den forrige krig våre marineattachéer i London og Berlin, som gjorde et overordentlig tjenlig arbeide, og som var til meget stor nytte, også for den civile skibsfart, ikke minst i spørsmål om priserettssaker. Jeg vil spørre om man har tenkt sig å gjøre noget lignende nu, fordi det vel nu har minst like stor betydning som det hadde dengang. - Dette er små praktiske spørsmål, men jeg har ikke villet undlate å berøre dem når vi har adgang til det her.

Men det som er det centrale spørsmål i en viss forstand for oss alle, det er de pågående forhandlinger mellom Finland og Russland, det er det russiske ønske om å få Petsamo og formodentlig å nå frem så langt som mulig vestover i Ishavet. Jeg ser at utenriksministeren ryster på hodet når jeg nevner Petsamo. Vi har jo ikke her fått noen opplysninger. Jeg vil ikke spørre utenriksministeren om noget som han mener ikke å kunne svare på, men jeg vet at den russiske undergeneralsekretær i Genève, som alltid er meget nøie underrettet såvidt vi har kunnet konstatere, har sagt at

man på russisk side la meget stor vekt på å komme vestover ved Nordishavets kyst, og at han for sin del trodde at det kanskje vilde bli det vanskeligste spørsmål å ordne, og det er klart at det har en stor interesse for oss alle. Jeg gjentar hvad jeg visstnok sa her sist, at Russland har jo i 200 år hatt de baltiske land, det er ikke en ny eller ukjent situasjon i Østersjøen at Russland sitter der, og Russland hadde jo fra 1809 til 1918 også Finnland og Ålandsøene - riktignok var Ålandsøene klausulbeheftet praktisk talt like til forrige verdenskrigs utbrudd og kunde ikke befestes - så heller ikke den situasjon er naturligvis for så vidt ny. Men det som interesserer oss alle å få vite, hvis det overhode kan sies noget om det, det er: Hvad er Sveriges stilling til de pågående forhandlinger, og i hvor sterk grad er Sverige berørt av dem? Vi er jo nødt til, i ethvertfall i våre tanker, å operere med muligheter som også inkluderer dette at Sverige kan bli nødt til å ta en bestemt og avgjort stilling, hvorigjennem også Norges forhold til utviklingen vil bli ennu mere alvorlig enn det vilde være under andre forhold. Nu, utenriksministeren understreket at man under møtet i Stockholm utelukkende hadde drøftet nøytralitetssiden av saken, og det kan jo ha vært klokt, og det kan ha vært riktig, og noget videre kunde jo ikke offisielt regjeringene godt drøfte. Men formodentlig har vel regjeringene orientert hverandre i ethvert fall om stemninger og om opfatninger i de respektive land, berørende disse spørsmål og rekkevidden av disse spørsmål, og det vilde være av stor interesse for oss alle om det kunde sies noget eller kunde gis nogen opplysninger om disse ting. Jeg vil gjerne tilføie for ikke å bli misforstått at min personlige opfatning såvidt man kan ha en begrunnet opfatning av disse forhold, er den at det neppe i den aller nærmeste fremtid vil opstå nogen akutt situasjon i forhandlingene mellom Finnland og Russland, og forsåvidt er jeg tilbøielig til å se optimistisk på forholdet. Jeg vil også tilføie, fordi det understreker kanskje noget av hvad utenriksministeren var inne på, at jeg tror det har vært meget rett og meget klokt av finnene at de har søkt å begrense så sterkt som mulig publisiteten angående de drøftelser som har vært, at de ikke har søkt å trekke nogen andre makter inn, og at de, såvidt jeg vet, i ethvert fall inntil for ganske nylig, ikke har orientert nogen stater utenfor denne lille gruppe om det som er skjedd. Jeg vet i ethvert fall at da jeg for en uke siden hadde et møte hos den finske minister i Paris, meddelte ham mig at han likeså litt som andre finske ministre utenfor Norden hadde fått meddelelse om hvad de russiske krav gikk ut på, og heller ikke hadde han fått instruks om å gjøre nogensomhelst henvendelse til den franske regjering i denne saks anledning, da den finske regjering ønsket å begrense det hele så sterkt som mulig. Jeg tror ikke alene at det er en riktig finsk politikk, men at det også har vært en riktig nordisk politikk. Men for oss vilde det jo være en vinning å bli så

sterkt orientert innen Norden som mulig og å vite hvorledes der vil kunne opstå farer for den samlede nordiske nøytralitetspolitikk, som klarligen er meget sterkere når det er 4 eller 5 stater - for å ta Island med - som deltar i den, enn hvis det først skjer et brudd på den.

Joh. Ludw. Mowinckel: I forbindelse med det finske spørsmål hadde jeg tenkt å spørre utenriksministeren nettop om det som president Hambro var inne på, nemlig om han kunde si noget nærmere om Sveriges stilling. Det var jo interessant og opmuntrende å høre at Finnland under forhandlingene i Stockholm ikke hadde gjort nogen antydning om annet enn moralsk støtte under denne konflikt - om man kan kalle det slik - med Sovjet. Men det spørsmål som jo er brennende for vårt vedkommende, er om ikke forholdet kan tenkes å bli et annet hvis det virkelig blir en konflikt, og om det var nogetsomhelst tegn på at Sverige i så fall vilde gå til aktiv og militær støtte av Finnland. Et slikt forhold vilde jo i aller høieste grad berøre oss og gjøre vår stilling overmåte vanskelig.

Med hensyn til nøytralitetsspørsmålet nevnte utenriksministeren noget om en del konstaterede nøytralitetskrenkelser i luften. Jeg vil spørre om det har vært nogen nøytralitetskrenkelse på sjøen, og i den forbindelse har jeg lyst til å gjenta et spørsmål som jeg har stillet en gang før: Hvilken ordre har marinen fått med hensyn til vår territorialgrense? Det blev meddelt her at man nu i krigen ikke vilde gjøre annet enn oprettholde en 3-milsgrense. Jeg spurte sist om fra hvilket punkt vil vårt vakthold på sjøen måtte regne denne 3-milsgrense? Det er jo et meget viktig spørsmål, og det er for dem som holder vakt langs kysten, ganske nødvendig å vite, men det er også for oss av den største interesse å få rede på hvorledes denne grense beregnes.

Så var det skibsfartsforhandlingene. Ja, der hadde jeg alltid inntrykk av at Urbye-misjonen gjorde sin nytte, og jeg må si at jeg har aldri hørt det som utenriksministeren nevnte om illojale skibsredere som mente at nu blev rederne nødt til å ta saken i sin egen hånd, fordi Urbye-misjonen, utsendt av Regjeringen, var mislykket. Urbye-misjonen bestod jo av minister Urbye som formann, ledsaget av to skibsredere som alltid har nytt redernes høieste tillit, nemlig Odfjell, den tidligere president i Rederforbundet, og Hysing-Olsen, som til stadighet nettop har vært benyttet som redernes representant i England, så forsåvidt var da rederne i høi grad meddelaktig i den misjon. Jeg forstår derfor ikke at de har nogensomhelst berettigelse til å si at nu skal rederne gjøre det så meget bedre enn den misjon gjorde det! Det som Urbye-misjonen opnådde, var å få en kontakt og få rede på hvad England vilde, og det var naturligvis av den største betydning for de forhandlinger som bakefter måtte finne sted. I redernes egen delegasjon deltok jo atter igjen Hysing-Olsen, og jeg har forstått det så at når Odfjell ikke blev

med, skyldtes det utelukkende et ønske fra Odfjell selv, han vilde ikke delta. Jeg vil bare si dette, for det er hvad jeg kjenner til med hensyn til disse forhold. At Norges Rederforbund måtte forhandle selv, og med egen delegasjon, det skyldes ikke minst den omstendighet, som utenriksministeren understreket, at Regjeringen ønsker å holde sig utenfor og bli holdt utenfor den tonnasjeavtale som det nu er blitt, kan jeg si, nødvendig å søke avsluttet. Men det vil jo ikke si det samme som at Regjeringen er likegyldig tilskuer til det som foregår. Tvertom. Denne tonnasjeavtale og underhandlingene om den skjer efter Regjeringens ønske, og er et ledd i hele Regjeringens politikk vis à vis England. Det er jo forutsetningen at tonnasjeavtalen skal være den betaling som vi yder for til gjengjeld å få en tilfredsstillende varebytteavtale, og det er vel utelukkende av taktiske eller politiske grunner at Regjeringen, meget naturlig, ikke ønsker at der i selve tonnasjeavtalen skal tas inn nogensomhelst forutsetning om at dens iverksettelse er avhengig av en senere varebytteavtale. Men det faktiske forhold er, det er ganske gitt, at tonnasjeavtalen ikke kan tre i kraft før vi har fått en tilfredsstillende ordning med hensyn til varebyttet. Tonnasjeavtalen i den form eller i den utstrekning som det viste sig at Urbye hadde fått beskjed om at engelskmennene ønsket den, er jo overmåte vidtgående, hvad man nok vil forstå av det vi har hørt av utenriksministeren idag. Når de ønsker 150 av våre tankskib til disposisjon for de alliertes regning, er det et overordentlig vidtgående krav. Men jeg vil gjøre opmerksom på, at efter hvad jeg vet, er omkring en tredjedel av denne tanktonnasje, omkring 50 tankbåter allerede disponert for engelsk og alliert regning. Ikke sant?

Statsråd Koht: Jo.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det som efter min mening er det vanskeligste ved tonnasjeavtalen, det er hvordan Tyskland oppfatter denne avtale. For det er ganske gitt - det vil jeg si i relasjon til det hr. Hambro nettop fortalte om denne mann som sitter i den tyske legasjon - at i det øieblikk denne tonnasjeavtale er i orden, kjenner Tyskland til det, så det nytter ikke å stikke den under stolen. Vi må redelig og ærlig si til Tyskland at avtalen er en avtale mellom rederne og England, og den har til hensikt å bringe orden med hensyn til den tonnasje som vi overensstemmer med våre tradisjoner og med hvad vi også gjør i fredstid, finner det rimelig og naturlig at vi stiller til Vestmaktens disposisjon. Til gjengjeld kan jo Tyskland gjøre regning på den tonnasje som det kan anvende fra norsk side. Jeg er glad for at den tyske rute opprettholdes fra norsk side gjennom Bergenske Dampskibsselskap, og jeg er bedrøvet over at Søndenfjeldske Dampskibsselskap har funnet å måtte legge sine skib op på Oslofjorden og la Tyskland overta den rute, for nettop i

forbindelse med denne avtale er det overordentlig ønskelig at vi kan si at vi i størst mulig utstrekning også vil betjene Tyskland med tonnasje. Jeg hørte til min glede igår at Thorvald Halvorsen i Bergen nu vil opta sin regelmessige kistransport til Tyskland med sine skib. Dette er alt nødvendig for å motvirke det trykk som vi kan regne med blir øvet fra Tysklands side likeoverfor tonnasjeavtalen.

Et viktig ledd i spørsmålet om tonnasjeavtalen blir også uvegerlig dette med kontrolleringen av norske skib i engelske kontrollhavner, og jeg kan ikke si annet enn at jeg er litt skuffet, - eller la mig si: jeg spør mig selv, er det riktig at Regjeringen efter hvad utenriksministeren sa, har tatt sådan avstand fra det ønskemål som rederne hadde reist, å søke å få dette forhold bragt i orden gjennom betryggende garantier for den last som føres med skib til Norge. Jeg forstod utenriksministeren slik at han nødig vilde at slike garantier skulde gis, fordi han fryktet at vi da kom inn i hele svartelistesystemet. Nu har ikke engelskmennene, såvidt jeg vet, etablert noget svartelistesystem i den utstrekning og på den måte som under siste krig. Det svartelistesystem de hittil har etablert, er at de har utelukket tyske forretninger eller forretninger med sterke tyske interesser fra sin begunstigelse, eller sin velvilje. Men vel, hvordan det enn er med det, så er iallefall forholdet slik at nu generes vi i høieste grad ved at Storbritannia opholder våre skib så lenge i kontrollhavn. Kan det ved varebytteavtalen lykkes for Regjeringen å opnå at Regjeringens almindelige utførselsforbud skal være tilstrekkelig for at våre skib kan få gå i fred, så vil jo det være det aller beste. Men det vil vel ta adskillig tid før vi når så langt, og imidlertid forsinkes våre skib daglig ved opbringelse og ophold i britisk kontrollhavn. En del av linjene - og det kan ikke regnes som individuell garanti som vekker mishag i Utenriksdepartementet - går frem på den måte at de ikke tar konnossementer som ikke uttrykkelig er klausulbeheftet med at den vare konnossementet omfatter, ikke skal gå ut igjen av Norge. Amerikalinjen fremfor alt på sine passasjerskib forlanger at varekonnossementer skal inneholde en uttrykkelig klausul overensstemmende med det. Ikke desto mindre blir Amerikalinjens passasjerskib bragt inn til Kirkwall. Når de ikke blir det, skyldes det det rene tilfelle at de har sluppet fri. Amerikalinjen har hatt 3 båter som har undgått blokaden, «Oslofjord» 1 gang og «Bergensfjord» 2 ganger. Men «Stavangerfjord» blev opbragt og lå 10 dager i Kirkwall til tross for at man hadde gjort alt mulig for at dets papirer skulde være i orden. Skibet blev dog ikke på nogen måte dårlig eller chikanøst behandlet, tvertom, engelskmennene var meget høflige og elskverdige, men det engelske maskineri virker tungt og knirker temmelig sterkt; det lå ikke mindre enn 40-50 båter i Kirkwall, og nogen hadde ligget der i lang tid. Man kan skjønne hvilke store økonomiske ofre det er for en linje å få skib bragt inn der, hvorledes det bringer hele rutesystemet i uorden når passasjerskib bringes inn på den

måte og blir liggende der. Såvidt jeg vet var det Regjeringen som hjalp «Stavangerfjord» sist ved selv å gå god for dets last. Men hvis man ved garantier kunde undgå dette eller få lettet disse kontrollbyrder, vilde det være godt. Det merkeligste er det de gjør med posten. De tar ganske rolig hele posten i land og gjennomgår den. Enten det er post til England eller det er post til Norge eller andre land, så gjennomgår de hele posten, og resultatet av dette var jo at «Stavangerfjord»s post som kunde vært i Bergen søndag for 14 dager siden, først igår kom til Norge, mens «Bergensfjord»s post som kom direkte frem, brukte 9 dager fra New York til Bergen. Det er ikke underlig at Amerika under disse omstendigheter sender hele sin post til Tyskland over Italia og ikke over Norge. - Det er også en annen ting med hensyn til disse kontrollopbringelser. Det har jo uttrykkelig vært sendt cirkulære fra den britiske legasjon eller fra det britiske kontrolldepartement om at nøytrale skib vilde kunde lettes med hensyn til kontrollen ved å søke hjelp hos sin konsul i kontrollhavnen og også på konsulatene på avgangsstedet, men vår konsul i Kirkwall er en mann på 79 år, han. Man kan skjønne at han er ikke så behendig når det gjelder å hjelpe norske skib. Det spørsmål har reist sig om man ikke kunde få sendt bort en hjelper til denne konsul, som kunde gå ham til hånd når det er et sådant voldsomt trykk på norske skib.

Jeg reiste også sist det spørsmål, om det ikke vilde være formålstjenlig og heldig om man i London kunde få knyttet til legasjonen en mann, en slags skibsfartsattaché, som kunde hjelpe litt på ekspedisjonen av norske skib i kontrollhavnene, da det sier sig selv at legasjonen, og ministeren fremfor alt, ikke så lett og praktisk kan gjøre dette.

Så var det kulltruselen. Der gleder jeg mig virkelig over å høre at utenriksministeren har foranlediget at det blir sagt skarpt fra. Det var et stivt stykke at de begynte med kulltruselen, når de kjenner til hvad forhold vi har stått i når det gjelder kullimporten. Jeg tror at det eneste riktige er - og jeg håber at hr. Colban har det rette mot og det rette humør til det - å si ganske alvorlig fra når de kommer med den slags trusler som der her er kommet fra Lord Halifax' side.

Hvad handelsavtalen angår er det naturligvis reguleringen når det gjelder handelen med Tyskland som er det viktige spørsmål. Nu har jeg lyst til å spørre, om ikke handelen med Tyskland idag i det store og hele tatt går nokså tilfredsstillende både hvor det gjelder eksport og import. Det blev sagt fra utenriksministeren, at et av de krav som vi ikke kan imøtekomme, er det at England krever fri transitt for sig, men stopp av transitten på Tyskland. Det er ganske gitt at det kan ikke vi gå med på. Men er ikke det faktiske forhold det, og vil ikke det faktiske forhold, selv om vi ikke går med på dette krav, bli det at transitt til England

kan vi påta oss, den går fri - formodentlig vil både trelast, tremasse og papir, i ganske stor utstrekning søke norsk eksporthavn både fra Sverige og også fra Finland for å undgå den lange og utsatte sjøreise langs den svenske kyst - men at tysk transitt er det i grunnen lite tale om, nettop fordi norske skib i Norge nødvendig vil ta tysk transitt av hensyn til alt det som hender oss i kontrollhavnene. Vil derfor ikke England fremdeles ved sitt krav om kontroll kunne stoppe transittvarer til Tyskland, all den stund det virkelig kun kan bli tale om den oversjøiske transport som kan gå videre til Tyskland? Dette er et spørsmål fra min side.

Jeg kommer nu med noen ganske få ord over til de mange og meget interessante opplysninger som forsyningsministeren la frem for oss her idag. Det var gledelig å høre det han fortalte om bensinforsyningen, og jeg tror det hersker almindelig tilfredshet over at bensinen blev helt frigitt. Men det gleder mig også å høre at det var en stille og skjult kontroll, for det tror jeg er nødvendig. Jeg tror det er nødvendig fra tid til annen, ikke minst likeoverfor private bileiere, å innskjerpe, når de engang har fått den store innrømmelse, den store fordel, som ligger i at de virkelig får fri bensin i krigstider, at de må føle det som en æressak og som en plikt å legge sig en ikke liten selvrasjonering i denne tiden. Når jeg ser kjørselen i Bygdøy Allé og på Drammensveien efter frigivelsen, har jeg inntrykk av at man i det store og hele tatt kan være fornøid ennu. Men efterhvert som friheten vokser, kan det nok være at gleden over den blir så stor at man glemmer den forpliktelse man burde ha. Det er lagt 2 øres tillegg på bensinen. Ja, jeg synes nok det var lite. Mon man ikke kunde gått til 5 øres tillegg på bensinen, og tatt de inntekter som fulgte med det? Det er også bare et spørsmål fra min side; men jeg stiller det virkelig, for jeg tror at særlig nu i gleden over at alt kommer i gang igjen, vilde man kunnet ta 5 øre uten at det hadde vakt stor motstand. Det kan bli verre å komme med det bakefter. Men det er verd overveielse, så stort som jeg kan tenke mig at pengebehovet er og blir fremover.

Hvad kull og koks angår, har jeg lyst til å spørre om det ikke vil være praktisk å øke rasjonene ganske betydelig, slik at folk virkelig kunde få kjøpe og legge op litt private lagre, for det er jo slik at det her ikke godt kan finne sted noget misbruk. Man vil ikke kunne bruke til brensel stort mer enn det man har behov for, og der vil også frykten for det som senere kan komme, medføre en naturlig og selvfølgelig besparelse også hos dem som kjøper op. Men det vil være en stor fordel at man får kull- og kokslagrene spredt utover, og derved får underlettet de store lagre som kjøpmennene har. Jeg hørte nettop i Bergen nu at endel av kullimportørene satt med topplagre, og i grunnen var svært lei over at salget ikke kunde gå hurtigere fra hånden, slik at de kunde få nye tilførsler. Nu kunde de ikke få dette, for de hadde ikke plass til det. Dette er også bare et spørsmål, og selvfølgelig ikke antydning til nogen bebreidelse.

Så var det vedpolitikken. Ja, der er jeg virkelig glad over at de fryktelige erfaringer fra forrige krigs vedpolitikk holder igjen, slik at man ikke der av nogen hysteriske skrik fra visse hold lar sig lokke til å gå i vei med en vedpolitikk som bare koster en mengde penger. Det er jeg riktig glad for.

Hvad kaffe angår, hørte jeg at både kaffe og sukker fremdeles må rasjoneres, og jeg har ikke noget å si på det, skjønt det jo er gledelig å høre om de forsyninger som er kommet inn i den siste tid. Men der har jeg noget å si, og det er at det ikke er heldig at man setter i avisene - hvem som gjør det, vet jeg ikke - en slik ting som det med «Borgland». «Borgland» var opholdt nokså lenge i Kirkwall, og man var ganske sikker på at man vilde ta «Borgland»s kaffelast, den var fra det beryktede firma i Rio, Wille & Co. -, eller det bekjente firma, det er ikke det spor beryktet, det er et ansett firma, men det er kommet på sortelisten - man var sikker på at det kaffeparti vilde bli opbragt. Men det blev frigitt. Så ser vi, Gud hjelpe mig, at det står i avisene en viss stolthet over at et slikt parti var blitt frigitt. Det var som man vilde si at det hadde vært rimelig om England hadde tatt det. Og så kom «Riegel» inn til stor overraskelse for «Riegel»s rederi - den langsomme og gammeldagse «Riegel» kom sigende inn forbi blokaden med et stort parti kaffe. Hvad ser vi i avisene dagen bakefter? En glad meddelelse om at vi har fått «Riegel» inn med kaffe. Jeg vet ikke hvem det er som setter disse ting inn i avisene. Det vilde være bra om avisene selv vilde være varsomme hvor det gjelder alle slags meddelelser fra skibsfarten, og vilde la være å ta dem inn, skjønt det er naturligvis ikke avisene i første rekke som er noget å bebreide, men de som meddeler dette til avisene.

Så var det endelig et spørsmål med hensyn til fiskeriene. Legger England nu klausul på tilførselene til fiskeriene, på kull, på redskaper eller på noget av den art? Det er jo slikt man må være forberedt på. Men jeg har ennå ikke hørt at de har gjort det, og det er noget vi inntil videre kan være glad over.

Lykke: Jeg skal bare opholde mig ved enkelte punkter av det som foreligger her idag. For det første var, må jeg innrømme, utenriksministerens redegjørelse litt av en skuffelse, idet vi jo hadde ventet å få høre litt mer om situasjonen sådan som den ligger an mellom Finnland og Russland. Men jeg forstår jo godt grunnen til at vi ikke fikk vite mer.

Med hensyn til den interessante utredning som forsyningsministeren gav, vil jeg gjøre et par bemerkninger. Det var først forholdet med korn og mel. Jeg forstod at rasjoneringsdirektøren hadde talt for en rimelig rasjonering av disse varer, men at man nu hadde besluttet sig til heller å pålegge korndirektøren å skaffe 200 tusen tonn ytterligere

til reservelagring og oprettholde den meget lempelige rasjonering som vi nu har for mel. Jeg er ikke så sikker på at det er riktig, for man skal huske på at alle disse forsyninger som vi nu forserer, og med rette forserer - vi er nødt til å gjøre det - anstrenger kolossalt vår betalingsdyktighet, våre banker; alle private firmaers kreditt er nær sagt overanstrengt allerede. Å kjøpe 200 000 tonn korn til lagring vil altså si 40-50 millioner kroner igjen. Vel, det er den valutamessige side av saken; men det er et spørsmål om man ikke også bør tenke litt på en annen side av saken og se om ikke den rasjonering vi idag har for mel, er for rummelig. Jeg mener nemlig at den er det. Disse 40 kg. eller hvad vi kan få pr. måned pr. individ, er noget som de færreste kan bruke, men mange tror naturligvis at de bør sikre sig det for senere. Jeg lurar på om det ikke var like så fornuftig å stramme litt på den rasjon og øke forbruket av sammalt hvete - jeg tror nemlig det er lettere å få hvete enn rug - som å gå til en voldsom utvidelse av reservelageret idag. Det er nettop idag den økonomiske påkjønning er så kolossal. Det pålegg som forsyningsministeren sier er gitt til kolonialgrossistene og til Norges Kooperative Landsforening om å øke reservelageret av sukker og kaffe - det er mulig det er fornuftig, men det betyr også en påkjønning.

Og så sa forsyningsministeren en ting som jeg ikke riktig forstod. Han sa at situasjonen for kaffe var mer betenkelig enn den er for sukker. Det er mig fremmed; for såvidt jeg vet er det ikke vanskelig å få kaffe idag. Vi har iallfall, såvidt jeg forstår, ikke fått nogen beskjed om at de kontrakter vi har for kaffe i Java og i Salvador, i de Mellem-Amerikanske statene, hvorav en del skal i reservelager, ikke blir oppfylt. Der kommer naturligvis til en del tillegg, frakter, krigsassuransse o.s.v., men kaffe kommer det til landet. Det er forresten et spørsmål om man skal utvide porsjonen der, lempe litt på rasjonen av kaffe, men det er en sak som jeg selvfølgelig ikke skal blande mig op i, det får de som har oversikt over beholdningene og forbruket, avgjøre. Mig forekommer det imidlertid at det var større grunn til å lempe på kafferasjoneringen enn på sukkerrasjoneringen.

Så kom forsyningsministeren med opplysninger om forsyningen til det militære. Ja, det viser sig altså at disse forsyninger har vært nokså mangelfulle. Den nøytralitetsvakt vi har inne, koster selvfølgelig penger også når det gjelder forsyninger. Jeg så et avertissement forleden dag, hvor alle importører av kolonialvarer blev oppfordret til å inngi tilbud til 6. divisjon i Harstad, og der var kvantumet omtrent 3-4 doblet av det den divisjon pleier å innhente tilbud på. Det var også medtatt varer som idag er rasjonert valutamessig. Tørrede frukter f.eks. og den slags er rasjonert valutamessig. Vi må nemlig åpne remburs på forhånd, og det er sagt at vi ikke kan vente å få åpnet remburs for kontrakter som er avsluttet efter 29. september.

Sådan står det idag. Men det er stillet i utsikt at når det blir lettere - man regner naturligvis med at efter hvert som vi får inntekter av skibsfart og eksport skal valutastillingen også bli lettere - skal det spørsmål bli tatt op igjen. Jeg nevner det bare for å si at også her griper man naturligvis, som også forsyningsministeren meget riktig gav uttrykk for, inn på det private behov, og derfor er det selvsagt også nødvendig at det skaffes ekstra lagere til det militære for ikke å gripe inn på de forhåndenværende private, som man har disponert på annen måte.

Jeg vil si som hr. Mowinckel at det gledet mig å høre den stilling forsyningsministeren har tatt til vedforsyningen, for er det ting vi husker med bedrøvelse fra forrige verdenskrig, så er det potetene og veden. Når det gjelder poteter, så er dette ville opkjøp som det sies å være gjort av kommuner, nærmest latterlig. Det vil jo nu, når man får oversikt over høsten og beholdningene, naturligvis kunne reguleres med en fordeling av potetene uten at kommunene behøver å kjøpe op. Og hvad kommunenes befatning med veden angår, forstår jeg ikke at direktør Ruden kan holde på å ville gjeninnføre ordningen fra forrige verdenskrig, for da var erfaringene, som også forsyningsministeren nevnte, så slette at ethvert annet system enn det som blev brukt da, måtte vært bedre.

Så var det en ting til slutt. Utenriksministeren nevnte garantiene fra private folk for å få varer hjem, og mente det skulde være nok når det var innført eksportforbud, og varene ikke kunde utføres igjen uten lisens. Men da vil jeg tillate mig å si, at hvis man skal få noen med på at disse utførselsforbud skal være fullt tilfredsstillende for de krigførende land, ja, så må jo Regjeringen i sin lisenspolitikk bli voldsomt bundet. Det må med andre ord ikke gis lisens for nogen vare som er kommet oversjøisk inn til Norge, som også hr. Mowinckel var inne på. Da er det forståelig at de, selv om de vet at det er utførselsforbud slik at de har en viss garanti for at utførsel ikke vil bli tillatt, samtidig forlanger av de store organisasjoner - for å nevne en av dem som har vært meget med på disse ordninger, Kolonialgrossistenes forbund og likedan Norges kooperative Landsforening, som det samarbeider med på dette område - at de, sådan som sist, gir erklæring for at de innestår for at den kaffen eller det sukkeret som de importerer, ikke skal bli utført av Norge, og den erklæring kan de med trygghet gi idag. Jeg vil bare si det, for man skal ikke tro for meget på at det å etablere et utførselsforbud i et land er en absolutt garanti for det krevende land for at vedkommende vare ikke kommer fienden i hende. Det kan den komme ad omveie - selv med den beste vilje fra Regjeringens side. Spørsmålet om råstoffer og halvfabrikata kommer også inn. Jeg ber derfor utenriksministeren ikke ta så helt avstand fra garantier utstedt av andre, hvis det kreves.

Tilslutt en liten muntrasjon i disse triste tider. Vi har i Trondheim idag, tror jeg nesten jeg kan si, nervekrigen gående. Vi har en meget samvittighetsfull og dyktig politimester, som er blitt gjort til chef for luftvernet. Han har foranstaltet en ting som skal gå av stabelen den 31 oktober, og alt hvad der er gjort andre steder i landet, blir rene blåbær mot det som skal gjøres i Trondheim. Det koster 150.000 kroner for kommunen foruten hvad det koster de private å mørklegge hele byen fra kl. 5 eftermiddag den og den dag til neste morgen. Vi eier ikke luftvernkanoner og er således neppe utsatt for angrep om natten. Men vi skal tilpers, og vi har ikke lov til av bekvemmelighetshensyn å skru av hele det elektriske lyset og forsvinne, nei vi skal værsgod ha blendet lys i kjøkken og en stue; ellers har vi lov til å skru av. Og det er solgt tusener meter av dette mørkleggingspapiret, og fabrikkene har gjort store forretninger. Men nu kommer det verste av alt. De har skaffet sig sirener, som skal varsle de brave trondheimske borgere når luftangrep kommer, og vi må søke ly hvor det kan være, enten under Domkirken eller hvor vet vi ikke ennu, men vi får formodentlig vite det. Det er holdt prøver i mangfoldige dager, og det er en lyd slik at jeg virkelig ringte til politimesteren her forleden og spurte om nervekrigen var begynt her i byen, for nu hadde de holdt på i timevis og timevis å ule; det hørtes omtrent som om det var utenfor stuedøren. Han avfeiet mig meget kontant og sa det er elektrikerne, de er kommet fra Elektrisk Byrå, og «De må finne Dem i de vanskeligheter som krigen skaper!» Jeg går ut fra at det ikke overlates helt til en hvilken som helst energisk luftvernchef å gjøre det han selv finner for godt i kommunene rundt omkring. Det må vel være et visst forhold mellem det som tilsiktes opnådd, og de utgifter og ulemper som følger med.

Statsråd Wold: Formannen rettet en del spørsmål til mig angående overvåkingen av spionfaren. Jeg kan vel kanskje si det nu, at det som vi har fryktet, og det som vi alle har snakket om, at det her i landet i stor utstrekning foregår handelsspionasje, det er riktig. Og jeg kan si, tror jeg, at gjennom overvåkingen og gjennom spionkontrollen idag har vi ikke bare ett, men vi har flere bevis for at der her i landet, som også i andre land, systematisk foregår det som vi kaller for handelsspionasje. Jeg har ikke noe direkte kjennskap til forholdet med den handelsattachéen ved den tyske legasjon som formannen nevnte, men jeg kan opplyse at spørsmålet om handelsutsendinger som knyttet til legasjonene, har Justisdepartementet tatt op med Utenriksdepartementet. Vi mener i Justisdepartementet at det har den aller største betydning for oss at vi får alle som knyttet til legasjonene, under en viss kontroll. Men vi må også samtidig være klar over at vi her har folkerettslige hensyn å ta, som vi selvsagt ikke uten videre kan sette til side.

Det som formannen nevnte videre, om denne Hell-skriveren i den tyske legasjon, har jeg også fått melding om - to meldinger. Den første melding var mere bestemt, den andre, da vi tok saken op, blev litt mere undvikende fra vedkommende som skulde være kilden for vår kunnskap. Det er selvsagt at også dette forhold må vi ha under stadig opsikt; men jeg tror ikke det er slik som formannen sa, at man ved siden av en slik Hell-skriver eller Ferndrucker, som det heter, også har en kortbølgesender. Det er mulig at den tyske legasjon har en slik hemmelig Hell-skriver, men efter de opplysninger jeg har, skulde jeg tvile sterkt på at legasjonen drister sig til å ha noen sender. Men også det har vi selvsagt vår oppmerksomhet henvendt på. Imidlertid er det klart at når det gjelder den tyske legasjon, må overvåkingen, politiet og myndighetene ta visse hensyn som man ellers ikke behøver å ta.

Hvad angår det mord som skulde være foregått i den tyske legasjon, så har jeg nok hørt om det, men jeg tror det er et meget løst rykte, som ialfall overvåkingen ikke har hatt noget fast holdepunkt og i det hele tatt ikke noget grunnlag for å bygge en efterforskning på, såvidt mig bekjent.

Når det gjelder selve spionkontrollen, så har vi jo hatt to tilfelle nu hvor det er foretatt arrestasjoner av folk, siktet for spionasje. Dette tilfellet fra Åndalsnes, som formannen nevnte, endte med at vedkommende ble utvist av landet. Det kan være praktisk å foreta utvisning av en slik mann som er siktet for spionasje, det kommer an på forholdene i det enkelte tilfelle, bevislighetene og i det hele tatt hvordan saken ligger an. Det annet tilfelle som avisene også har bragt melding om, er spionaffæren nede i Kristiansand. Der kan jeg opplyse - jeg går ut fra at jeg kan gjøre det her i dette lukkede møte - at gjennom det bevismateriale som overvåkingen har skaffet frem, og gjennom den anholdtes egen tilståelse, er det godtgjort at denne, en tidligere svensk officer, er direkte utsendt av den tyske legasjon i Stockholm for å drive handelsspionasje her i landet. Altså et tilfelle hvor man helt sikkert kan sette fingeren på at der fra de krigførende makters side direkte foregår ulovlig virksomhet i et nøytralt land.

Jeg vil tilslutt si at vi i overvåkingen og i Justisdepartementet selvsagt setter stor pris på alle de opplysninger vi kan få, som kan tjene til å holde overvåkingen gående på beste måte; men jeg er så enig i det som er blitt sagt her fra formannens side, og visstnok også av hr. Mowinckel, at pressen, og offentligheten i det hele kanskje, når det gjelder spionvirksomhet bør skrive og tale minst mulig om disse forhold. Jeg tror at offentligheten allerede er nokså opskaket, og det er jo ro det kommer an på. I hvert fall tror jeg at overvåkingens arbeide på dette område er best tjent med at offentligheten ikke vier spionfaren og spionfrykten alt for stor oppmerksomhet.

Sven Nielsen: Jeg vil gjerne si noen ord i anledning av den oversikt som den ærede forsvarsminister gav oss. Det som kan sies å være gledelig ved denne oversikt, er at nu er ialfall viljen til å reparere på det som tidligere er forsømt, tilstede. Men det meste av de tiltak som nu er gjort, er jo langsiktige foretagender som ikke hjelper oss meget i den nuværende situasjon. Og det som er trist og forstemmende, er at vår nøytralitetsvakt og vårt forsvar i det hele, takket være de tidligere forsømmelser, er i den forfatning det er idag, i det øieblikk da det faktisk brenner et blått lys over hele Norden. Nu kan man jo si at det nytter lite støtt og stadig å klage over vårt forsvars stilling og over alt det som er forsømt tidligere, nu gjelder det å få reparert det som kan repareres i den ellefte eller tolvte time, - jeg mener det er ikke bare rimelig, men det er påkrevet at alle, og ikke minst de som bærer ansvaret for at vårt forsvar er i den stilling som det er idag, får vite om igjen og om igjen, at det stadig blir fremholdt for dem, hvad følgene av disse forsømmelser er. Det er nok så at man lærer av egne og andres feil, men dog ikke meget, og man må minnes om det hvis man skal huske det til en annen gang. Det er vel ingen ansvarlig politiker idag som ikke, enten åpenlyst eller i sitt indre, må være klar over at forsømmelsen gjennom mange år av vårt forsvar har vært den største politiske uforstand vi har gjort oss skyldig i. Det er vel ingen tvil om at hadde vi idag stått rustet i den utstrekning som både vår økonomiske evne hadde maktet og som vår internasjonale stilling forplikter oss til, så hadde det også vært lettere for det av våre naboland som idag er mest i faresonen. Nu søker vi å reparere på det. Men det blir så forferdelig dyrt når vi nu i en fart skal forsøke å anskaffe det som man tidligere har undlatt å anskaffe, vi får bare en brøkdel av det som vi ellers kunde ha fått for de samme pengemidler, og det er ikke til å undgå at det også denne gang, i likhet med hvad der skjedde under verdenskrigen, uvegerlig vil bli somlet bort mange penger.

Vi hørte av den ærede forsvarsminister at nøytralitetsvakten i Nord-Norge var styrket, og vilde bli ytterligere styrket. Nu kjenner jeg de militære forhold i Nord-Norge ganske godt efter over 20 års virke der, og jeg vet hvor vanskelig det vil være for avdelingene der oppe, med det vinterutstyr vår hær i dag råder over, å kunne tåle den påkjønning som et felttog eller bare en troppesammendragning i en landsdel som Finnmark vilde være. Jeg tror det er nødvendig å gjøre opmerksom på det, for jeg har grunn til å tro at det spørsmål ikke er viet tilstrekkelig opmerksomhet. Det har alltid vært et problem for dem som er kjent der oppe, hvordan man i det hele skal kunne underbringe større troppeansamlinger i Finnmark vinterstid, med det utstyr vi har der.

Og det er sandelig ikke bare der oppe det er vanskelig. Det er vanskelig nok også her sydpå, slik som det har vært forsømt. Jeg nevnte det visst forrige gang, at ved den

nøitralitetsvakt jeg er chef for, har vi bare sommerbarakker, som er så gisne at man kan se gjennom veggene, og der har soldatene nu vært i to måneder. De har ikke et eneste sted hvor de har kunnet gå og varme sig, og bare den som har vært utsatt for det, vet hvad det vil si, selv i godt vær, at man ikke har noe sted hvor man kan varme sig. Det er koldt om natten og koldt om morgenen, og vanskeligheter er det på alle mulige måter, men de har måttet slite sig gjennom. Vi skulde få ovner, og det er begynt å komme ovner. Vi trenger 55. Jeg tror de blev bestilt den første dagen eller første uken. Hittil har vi fått 22. Nu er det greit at det er så sin sak å sette inn ovner i et slikt hus. Det går jo en forferdelig masse varme til spille. Og når en tar i betraktning at vi bruker 4 millioner om måneden til vår nøitralitetsvakt - er ikke det bare til hæren?

Statsråd Monsen: Nei, det er alt i alt.

Sven Nielsen: - må en tenke på hvad vi kunde ha fått for disse penger; vi kunde jo hatt moderne kaserner, og vi hadde kunnet drive virkelige øvelser. Nu går dette ut over øvelsene; for det er greit at en regnværdsdag kan man ikke ta avdelingen ut og risikere at soldatene skal bli gjennomvåte til skinnen, og så ta dem inn i rum som er iskolde, og hvor vi ikke har noe skift av klær.

Det blev nevnt av forsvarsministeren at de krav som de militære myndigheter har stillet, vil bli etterkommet, men jeg vil henstille til den ærede forsvarsminister å påse at det da også blir innkjøpt det som man har fått bemyndigelse til, at det går litt fort, for jeg har inntrykk av at dette går så sent at et eller annet sted er det en administrativ maktesløshet som man må komme til livs. Allerede i begynnelsen da vi rykket inn på vår nuværende plass, blev det sagt at disse sommerbarakkene måtte få grunnmurer, for det trekker op gjennom gulvet. Nu har, såvidt jeg forstår, tegningene til det vandret frem og tilbake til og fra distriktsingeniøren, og det er ikke gjort noen ting efter to måneders forløp. Hvis man isteden hadde sagt at det skal kunne brukes så og så mange penger, og man så hadde gått til en entreprenør eller en hvilken som helst murer på landet, så hadde man hatt murene ferdig i løpet av ganske kort tid. Et eller annet sted er det en brist, som man må komme til livs.

Forsvarsministeren gjorde rede for hvordan det var med leveransen til Bofors. Men jeg har også latt mig fortelle at merkelig nok er Tyskland i markedet og tilbyr krigsmateriell. Jeg vet ikke om forsvarsministeren har rede på det, men der er blitt mig fortalt fra helt pålitelig hold, at Tyskland nu selger helt moderne krigsmateriell som de har erobret i Tsjekkoslovakia og Polen, de har jo overflod selv. Det er så mange rykter som går, men det fortelles.

Forsvarsministeren nevnte at nøitralitetsvakten i Nord-Norge skulde styrkes. Jeg har hørt nevne at den 10 oktober

blev luftvernmannskapene i Nord-Norge hjemsendt og luftvernkanonene innmagasinert. Nu er de så heldige der oppe at de har luftvernkanoner!

Forsvarsministeren nevnte også at vår befalsordning skulde styrkes derved at det skulde inntas 20 nye elever på hver befalsskole og en del nye elever på krigsskolen. Ja ja, det er jo en langsiktig affære. Denne nøitralitetsvakten har iallfall hatt den fordel at den har åpnet øinene på oss for hvordan den befalsordning som vi fikk ved den siste hærordning, har virket. Jeg kan si at den er satt på en prøve nu, og jeg kan kort og godt si at den har ikke bestått prøven. Jeg visste at det vilde bli galt, og jeg skal villig innrømme at det har gått bedre enn jeg hadde ventet, for jeg hadde ventet mig det enda verre, men det er galt nok. Man behøver ikke være militær for å skjønne hvor bort i natten det er. Ved den bataljon jeg er chef for, er jeg den eneste befalingsmann som har krigsskoleutdannelse og idag står i organisasjonsmessig stilling. Jeg har fire kompanichefer som også er krigsskoleutdannet, men som ved den nye hærordning er blitt overtallige, og et par av dem har ikke vært inne til tjeneste på 15-20 år. Til min disposisjon i bataljonstaben har jeg en adjutant som er vernepliktig officer - han er tannlæge av profesjon og en meget flink mann - og ellers en fenrik, som visstnok er handelsgymnasiast. Begge to er meget flinke, usedvanlig pliktopfyllende; men det nytter ikke, de har ikke greie på den militære administrasjon, de må læres op fra nytt, og det tar så lang tid, at først når vi er ferdig med nøitralitetsvakten, har de såvidt lært det. Men det er ikke bare det å kunne det, man må i den daglige tjeneste også ha rutine. Og man kan tenke seg hvordan dette virker nedover. Det er umulig med den slags befal å få den orden i den indre tjeneste som er en forutsetning for det første for at man skal drive øvelser, men også for at en avdeling i det hele skal være brukbar. Så besynderlig som det høres, er det like viktig for en avdeling som skal operere i felten, at den blir kyndig administrert som at den kan slåss. Og jeg tror nok at alle de som er tilstede her, har såpass kjennskap til hvad en dyktig administrasjon vil si, at de, enten de er militære eller ei, skjønner at dette må det være noe galt med.

Hr. Lykke nevnte noe om det civile luftvern som jeg gjerne vil gi min tilslutning til. Når det gjelder civilt luftvern, da har jeg inntrykk av at det ikke har vært så vanskelig å få bevilgning, og jeg tror også den ærede forsvarsminister vil kunne bekrefte at kravene fra det hold er temmelig store. Det er jo prisverdig at politimestrene er nidkjære og iherdige, men jeg er så helt enig med hr. Lykke i at dette arbeide overdrives slik at det blir næsten latterlig. Akkurat det samme er tilfellet for Stavangers vedkommende som for Trondheims; jeg kan ikke tenke mig at fiender som vil bombe noen av disse byer, vil komme om natten. Hvorfor skulde de ikke komme om dagen, da de kan se alt mulig? Det er ikke noen som kan hindre dem, vi har ikke

noe luftvern. Vi har noen fly på Sola riktignok, men en eskadre som vil bombe byen, tror jeg det vil bli vanskelig å avvise. Hvor galt det på visse måter er, vil jeg be den ærede justisminister være opmerksom på, for jeg skulde anta at det blir forelagt Justisdepartementet. Jeg vet at enkelte forretningsfolk i byen har søkt politimesteren om det ikke kunde være tilstrekkelig at de avgav en erklæring om at de ved det klokkeslett hvor disse øvelser skal begynne, skal jage alle sine folk ut og stenge dørene og slukke lyset. For ens vedkommende vilde det koste 1000 kroner å arrangere disse gardenene, og hvem kan garantere at alle trekker dem ned med engang? Det var meget mere effektivt å skru av lyset, så var man ferdig med det, særlig i slike bedrifter hvor det er unødvendig å holde det gående. En annen sak er det på et sykehus hvor man kanskje står med en operasjon og må ha lys. Derfor har også byen gått til mørklegning av hele sykehuset, - det koster en bagatell av 10 000 kroner. Endelig er nu denne mørklegningsøvelsen for vårt vedkommende satt så utspekulert uheldig som det går an, den er nemlig satt til 4 november midt mellom bededagen og søndag for at forretningene riktig skal bli hindret i sin virksomhet. Men det er nu så, det har alle funnet sig i; er først dagen bestemt, er det ikke noe å gjøre ved det. Men jeg vil be den ærede justisminister være opmerksom på det hvis en gang saken kommer inn til avgjørelse. Jeg vil gjerne føie til: ære være vår politimester, han er en nidkjær og pliktopfyllende mann, men det må være måte på det også.

Formannen: Det er et par talere inntegnet, men det har vært et ønske hos komiteens medlemmer at man skulde se å tilendebringe forhandlingene nu og ikke fortsette i eftermiddag. Jeg tror ikke at debatten vil ta så lang tid, og jeg tror det er å foretrekke å imøtekomme dette ønske.

Statsråd Koht: Eg skal freista på å svara so stutt som råd er på dei mange spursmåla som er vende til meg. Det ålmenne spursmålet som gjeld Finnland-Russland, um det kann vera nokon fåre for krig, og koss det i det heile kann koma til å gå, til det skal eg for min part få lov å segja at eg trur at det ikkje er rimeleg å venta seg at Sovjetsamveldet vil koma til å bruka makt mot Finnland. Det kann vera ymse grunnar eg har for det; eg trur ikkje det i og for seg er rimeleg, men sjølv sagt kann det vera tenkjeleg. Kva standpunkt dei so har teke til det i Sverige, um makt skulde bli nytta, soleis at Finnland kom i krig, det kjenner eg ikkje til, eg har ikkje fått noko slag melding um det spursmålet i det heile har vore dryft. Men so mykje kann eg vel trygt seia, at det vil vera tvo meiningar i Sverige um det spursmålet, og det vil i heile Sverige bli kjent, som ein av dei fremste der burte sa til meg, som ein svært pinleg ting um Finnland skulde koma i krig, og Sverige berre skulde stå og sjå på, so det vil visseleg bli eit sterkt press der

burte for at Sverige skal koma militært til hjelp for Finnland; men kva resultatet kann koma til å bli, veit ikkje eg, og eg er ikkje so viss på at dei i det heile veit det i Sverige heller.

Um dei tingingane som vi fører med England og kjem til å føra med England, er det i grunnen ikkje noko større å leggja til det som eg fyrr har sagt. Det gledde meg å høyra at hr. Mowinckel var samd med Regjeringa i den ting at det vilde vera det beste um vi kunde koma dit at vi slapp for alle slag individuelle garantifråsegner for innførsla til Noreg, og at det som Regjeringa gav som garanti, skulde stå seg. Det er heilt klårt at eg ikkje er viss på at vi kann vinna fram til dette beste - det er det vi skal forhandla med England um millom anna; men eg har gått ut ifrå at kunde vi nå fram til dette, vilde det ikkje berre vera det beste for oss, men i røynda for England òg. For dei vilde då ha ei fråsegn frå Noreg um at vi vilde halda oss til det normale varebyttet med Tyskland, soleis for utførsle den normale utførsla, og at lisens ikkje vilde bli gjeven ut over det, anna enn um det same kunde bli tilfellet med England, at handelen der kunde bli auka på ymse måtar, då måtte vi ha rett til det same i tilhøvet til Tyskland. Men dette beste, å få det bygt på slik ålmenn norsk regjeringsgaranti, det har vi ikkje i denne stunda, det er klårt, so i denne stunda blir det - og det kann ikkje vi setja oss imot at det blir - gjeve serskilte garantifråsegner for dei einskilte båtane og lastene. Og det har Regjeringa gjort i stor mun, som hr. Mowinckel òg nemnde, vi har gjeve slike garantiar. Dei har då frå det engelske konsulatet her i Oslo freista på å få i stand garantifråsegner som går mykje lenger enn vi på nokon måte vilde kunna finna oss i. Vi fekk greie på dette med at vi fekk tilsendt ei prenta garantifråsegn - prenta i ei papirforretning her i byen - og straks vi hadde fått den i Utanriksdepartementet, protesterte vi hos den engelske legasjonen. Eg gjorde det på den måten at eg hadde ei skriftleg protest, men eg tilkalla den britiske minister og eg nytta for so vidt endå kvassare ord til han munnleg enn eg gjorde skriftleg, um kor utoleleg det vilde vera å gå med på slike garantifråsegner som det britiske konsulatet vilde krevja. Dei gjekk ut på at det som vart innført hit frå England, skulde ikkje berre ikkje bli utført att til Tyskland, men det skulde ikkje på nokon måte bli nytta til varor som kunde bli utført, og dessutan skulde alle britiske konsularagentar kringum i landet ha rett til å koma og krevja opplysningar av alle dei norske importørar og eksportørar og forretningsfolk um handelen, sjå i bøkene deira og alt slikt. Dette har handelsstandet i Oslo, og i Noreg elles, nekta å gå med på. Vi har studt dei i dette og sagt at vi kann ikkje råda norske forretningsfolk til å skriva under på slikt. Vi har protestert på den kvassast mogelege måten. Det er sjølv sagt at vi har fyrst gjort dette her i Oslo, men det skal bli gjort i London òg. Det som då den britiske ministeren kann forsvara det med, det er det at i denne

millomtida fyrr vi har fått i stand ein avtale med England, må dei ha slike serskilde fråsegner, og det har vi sagt vi er viljuge til å gjeva, og det har vi gjeve for dei serskilde skip og laster, det har då vore til hjelp; men vi gjev ikkje fråsegner av det innhaldet som det britiske konsulatet her hadde tenkt på å få.

Skutone våre, dei som går over Atlanterhavet, blir då for det meste førde inn til Kirkwall på Orknøyane, og der er det sume av dei som har vore haldne fast i svært lang tid. Vi har i Utanriksdepartementet god greie på at den konsulen vi har i Kirkwall, er ein mann på 79 år, og vi har difor alt for lenge sidan teke opp spursmålet um kva vi skulde gjera der, og har dryft det med legasjonen i London. Legasjonen i London meiner at den beste måten er at sonen til denne konsulen blir utnemnd til vicekonsul attmed han, og at det skulde vera nok. Vi hadde nemnt her tanken um å senda ein serskild norsk konsul dit, men legasjonen i London segjer at det er det ikkje bruk for, for di at i røynda går all forhandling fyre seg i London. Der melder då spursmålet seg um å styrkja legasjonen med serskilde sakkunnige for det som hr. Hambro nemnde, prisesaker som vi elles ikkje har havt noka av endå, og sakkunnige for skipsfarta elles. Det dryfter vi med legasjonen i London - det blir serskilt viktig sidan når tonnasjeavtalen og alt er i orden - vi dryfter det med legasjonen i London, og eg har just idag gjeve order til at ein dessutan skal dryfta det med Rederforbundet her. Det er eit praktisk spursmål, anten ein skal ha ein serskild skipsfartkunnig mann eller ein marineoffiser, eller ein skal ha både det eine og det andre. Det er spursmål som vi då arbeider med, og skal sjå til å få løyst so fort vi kann.

Når det gjeld handelsspursmåla med England, so skuva hr. Mowinckel liksom noko til side dette transittspursmålet, og det er so at i praksis har vi ikkje i normale tider havt transitt for varor gjennom Noreg til Tyskland anna enn den svenske malmen som går ut frå Narvik og andre stader, og det reknar vi ikkje so svært mykje for transittvaror i vanleg meining. Men det melder seg no just i krigstida eit serskilt spursmål der, og det er islandske varor til Tyskland, og der må vi frå norsk side, dersom Island ynskjer det, be um rett for Island - um Island då ikkje beint fram sel all sin produksjon til England - til å føra si gamle utførsle til Tyskland gjennom Noreg eller andre nordiske land. Det er i det minste eit spursmål som vi må taka upp og freista føra fram til løysing. Soleis melder det seg ei lang rekkje med praktiske spursmål som grip inn i dei prinsipielle, og vi kann ikkje venta, trur eg, at vi skal få alt gjennomført på den måten som vi sjølve reint prinsipielt held for best; vi blir nok nøydde til å gjera kompromiss. Men vi må då arbeida med dette og få i stand so bra ei jamvekt som mogleg i tilhøvet vårt til bae sidone. Krav og motkrav kjem visseleg til å bli reist, og den eine parten vil ikkje alltid vera nøgd med det som vi gjer mot den andre parten, det var so i

den fyrre krigen, og vi slepp ikkje for slike klagor og krav denne gongen heller. Men vi får freista på å slå oss igjennom med dette og ikkje berre tenkja oss at vi skal få løyst det alt etter strenge princippp.

Det var nokre serskilde mindre spørsmål som eg skulde svara på. Det eine var det som hr. Mowinckel nemnde um instruksen for nøytralitetsvernet på sjøen. Den endelege instruksen der er etter alt det eg veit endå ikkje utferda. Det er ein fyrebils instruks som i hovudsaka svarar til den instruksen som vi hadde i den fyrre krigen. Når vi denne gongen har fyreskrive meir offisielt enn det var fyrr, at ein skal halda seg til 3-milsgrensa, so har vi ikkje med det same gjeve forskrifter um grunnlinone og grunnlinjepunkta. Det har vore noka usemje um dette. Dei militære vil sjølvsagt ha alt i so klåre og faste linor som råd er; frå eit politisk synspunkt ynskjer vi det motsette, at det skal vera noko som er i ein viss mun romsleg. Vi har freista på eit visst kompromiss med dette, og i hovudsaka legg vi denne politiske synsmåten til grunn, so vi ikkje vil slå fast kvar einaste strek ute i havet, men ha det høvet som kann by seg der, som kann vera vanskeleg for offiserane men som likevel er bra politisk, høve til å gjera det noko tøyggjeleg.

Eg trur at det siste spørsmålet som står att no, er det spørsmålet som hr. Hambro nemnde, um Noreg vil gjera noko undanhald til det som Storbritannia og Frankrike har gjort med å segja seg laus frå ein einskild ting i traktaten um den faste skiltsdomstolen i Haag. Det skal bli gjort.

Statsråd Lie: Når det ikke i pressen har vært oplyst noe om avtalen mellem bensinselskapene og Forsyningsdepartementet om at selskapene skulde begrense uttagningen av tankene til 3.500 tonn pr. uke, så skyldes det en direkte anmodning fra selskapene, som har bedt om at avtalen ikke skal offentliggjøres. Det har jeg hittil respektert lojalt. Det kan ha sin psykologiske betydning at publikum ikke er bekjent med at det i virkeligheten foregår en kontroll.

Hr. Hambro talte om at man muligens burde undersøke om det var sirup å få kjøpt på Java. Jeg nevnte at kolonialgrossistene hadde bestilt i Amerika. Vi har hittil overlatt alle innkjøp til vedkommende næringsorganisasjoner, bortsett fra at direktør Prebensen i Varebyttekontoret selvsagt har sin opmerksomhet rettet på alle disse innkjøps handelspolitiske betydning.

Hr. Mowinckel talte om avgiften på bensin, som han mente gjerne kunde vært 5 øre istedenfor 2 øre. Ja, vi står i den stilling at vi ikke har noen hjemmel for å legge på noen avgift, det er Stortinget som må gjøre det. De 2 ørene har vi fått i stand ved at selskapene frivillig har gått med på en overenskomst om det. Jeg skulde ellers anta at finansministeren ved tid og leilighet nok får behov for de resterende 3 øre, som hr. Mowinckel anså for nødvendige. Loven av 1934, som gir hjemmel for lisensavgift, bestemmer nemlig at lisensavgiften skal være til bestridelse av de

utgifter som i det vesentlige er forbundet med selve lisensordningen.

Jeg kan personlig erklære mig enig i det syn som hr. Mowinckel gjør gjeldende forsåvidt angår å løsne ytterligere på de privates anledning til å kjøpe kull, koks og cinders. Men jeg kan ikke gå til dette skritt før det er blitt alvorlig overveiet og før de som har ansvaret for importen og beholdningene tilråder det, og hittil har altså Statens kullråd og kullkontor og kullimportørene ikke kommet med noe forslag. De lokale myndigheter har i enkelte kommuner, som i det siste i Fredrikstad, gitt tillatelse, og det er antagelig skjedd efter at man har rådført sig med Statens kullråd. Hvis forholdene i Bergen ligger slik an at lagrene der er fulle, så de ikke kan ta mot noe flere ladninger, går jeg ut fra at kullimportørene og de lokale myndigheter straks setter sig i forbindelse med Statens kullråd; da vil det øieblikkelig bli gitt tillatelse til ytterligere salg til private.

Jeg er enig med hr. Mowinckel i at det ikke bare er kjedelig, men i høi grad forkastelig, at dagspressen gir opplysninger om de forskjellige navngitte båter, enten de er opbragt eller om de går fri av sperringene, og man får vel i forbindelse med Justisdepartementet eller Utenriksdepartementet ta op spørsmålet om man skal rette en ny henstilling til pressen om ikke å gi opplysninger av denne art.

Hr. Lykke talte om kornforsyningene og en eventuell rasjonering av korn- og melvarer. Slik som våre tilførsler har vært, og efter det som Regjeringen har ansett nødvendig at Kornforretningen øker sine reservelagre med, er vel også han enig i at det for tiden ikke vil være riktig å gå til rasjonering. Rasjonering forutsetter nemlig en meget grundig telling, og bare utgiftene med telling av lagrene hos private, handlende og bøndene og den efterfølgende kontroll, vil andra til så store beløp, at jeg i det lengste kvier mig for det.

Lykke: Vi har melkort idag.

Statsråd Lie: De melkort som lyder på 10 kg. pr. person, kan ikke kalles rasjonering. Det er kun en foranstaltning som er truffet av Kornforretningen med det daværende handelsdepartements samtykke - det var Handelsdepartementet som inntil 1. oktober hadde med rasjoneringen, og som senere delegerte sin myndighet til Kornforretningen i den saks anledning, det er utelukkende gjort for at det ikke skulde selges hele sekker av mel - altså en foranstaltning for å hindre at enkelte privatpersoner skulde kjøpe op et lager av sekker med mel. Jeg vet at Kornforretningens direktør overveier spørsmålet om å sløife dette 10 kilograms-kortet pr. person, for det førte til at folk i september måned kjøpte for mye mel, og når de i tillegg til det kan kjøpe

brød og brødvarer, vil de ha et lite lager av mel fremover. Når forsyningsdepartementet er gått til å be Kornforretningen om å øke sine reservelagre med 200.000 tonn, så er det følgende betraktning som ligger til grunn for standpunktet: Det importerte korn idag til verdensmarkedets priser - og selv om det må bli utgifter til krigsforsikring og høiere frakter på grunn av skibsfartens økede utgifter - er allikevel langt billigere for landet enn en tvangsmessig økning av den norske kornproduksjon. Jeg henviser her til hvad fylkesmann Five har skrevet. Og vi har idag valget mellom å øke reservelagret eller øke landets egen kornproduksjon, hvilket vil, slik som tilstanden ligger an idag, bli betraktelig dyrere. For øvrig er økningen av den norske matproduksjon tatt op av landbruksdirektøren, og det foreligger fra ham et P.M., som vil bli gjenstand for nærmere konferanse under statsministerens ledelse. Vi har ennå ikke rukket frem til å behandle det.

Jeg går ut fra at de kryssende interesser mellom valutapolitikk og forsyningspolitikk er et spørsmål som andre endelig får ta standpunkt til - det må først og fremst bli Finansdepartementets og Norges Banks sak. Jeg har imidlertid måttet stille op ett program efter det som jeg anser for nødvendig for landets forsyninger, uansett valutaproblemet.

Hr. Lykke var enig med mig i at det lå litt slettere an med hensyn til kaffe enn med sukker. Jeg har personlig ikke den erfaring som hr. Lykke når det gjelder kaffe, men jeg vet at de private lageroppgaver efter tellingen viser adskillig større sukkerbeholdninger hos privatfolk enn beholdninger av kaffe. Det kommer vel av at kaffe i brent stand ikke kan lagres nogen lengere tid. Men betenkelighetene ellers er knyttet til det faktum at de fleste båter som har hatt kaffelast, har vært gjenstand for større undersøkelser i England enn når det har gjeldt andre varepartier.

Hermed tror jeg jeg har svart på de spørsmål som er reist. Jeg vil bare til slutt efter konferanse med statsråd Wold si nogen få ord om de civile luftvernsøvelser. Dem hadde vi først i Oslo, og jeg var helt imponert over den lojalitet som Oslos befolkning viste under luftvernsøvelsene i august. Jeg tror ikke at man i nogen annen by i Nord-Europa av tilsvarende størrelse har sett hele byens befolkning ta del i luftvernøvelser med den interesse som man viste her i Oslo. Nu, Trondheim ligger jo ikke i første fareklasse - den ligger litt utenfor.

Lykke: Vi har ikke luftvern.

Statsråd Lie: Nei. Det får imidlertid bli de militære myndigheters sak. Luftvernchefen der oppe har ment at det var nødvendig at det blev holdt nogen luftvernøvelser, vesentlig av hensyn til hans egne folks utdannelse. Og det civile luftvern kan godt ha øvelser uavhengig av kanoner, uavhengig av militær medvirkning. Det er forutsatt i de planer som Stortinget har godtatt, at øvelsene for det civile

luftvern kan foregå uavhengig av medvirkning av fly og kanoner. Jeg håper derfor at det vil bli møtt med det alvor som er nødvendig, og at ikke hr. Lykke gjør det arbeide som luftvernchefen har, mer vanskelig enn det på forhånd er.

Når hr. Sven Nielsen talte om at luftvernchefene led av nervøsitet, så er etter mitt inntrykk dette et fenomen som gjør sig adskillig sterkere gjeldende hos de militære myndigheter enn hos de civile. Og jeg vil til de civile luftvernchefers ros si at det arbeide de utfører, gjør de gratis; det er politimestrene som er blitt pålagt uten godtgjørelse å utføre det store og byrdefulle arbeide å organisere hele det civile luftvern. Riktignok har de bedt om en godtgjørelse en gang; men det blev avslått. Og hele arbeidet med det civile luftvern - bortsett fra det som utføres av dem som er spesielt ansatt for å arbeide med det civile luftvern - foregår gratis. Alle som melder sig fra organisasjoner, fagforeninger med videre, utfører sitt arbeide helt fritt og franko for staten.

Formannen: Jeg vil bare ha sagt til dette siste, at det som hr. Lykke og hr. Sven Nielsen talte om, var ikke luftvernøvelser som sådanne, men det var mørklegging av visse byer. Jeg kan kun referere hvad en dansk politiker som har med de ting å gjøre der nede, sa til mig forleden: Det er vel et typisk uttrykk for den norske stormannsgalskap at de driver mørkleggingsøvelser i ubeskyttede byer som aldri kan tenkes å bli angrepet!

Anderssen-Rysst: Det er nettopp dette siste som formannen nevnte, som folk jo reagerer mot. De forstår ikke begrunnelsen for disse øvelsene mange steder. I Aalesund f.eks. skal det nu være et stort apparat med mørkleggingsøvelser, jeg tror i tilsvarende skala som det hr. Lykke nevnte. Og jeg hører at de har de største vanskeligheter med å få befolkningen til å akseptere dette i den situasjon som foreligger. Byen har ikke annet enn en gammel brannkanon fra attenhundre og noen og femti-årene. Det bringer jo forskjellige vanskeligheter, når man arrangerer øvelser som folk reagerer mot, fordi øvelsene ut fra rent fornuftsmessige betraktninger ikke har nogen berettigelse i de faktisk foreliggende forhold forøvrig.

Iøvrig vil jeg få lov til å si at jeg tror disse møtene våre i komiteen her bør begynne litt før på dagen. Det viser sig at når utenriksministeren og fagministrene har fått gitt sine utredninger, er vi kommet så langt ut mot en normal møtetids slutt, at det blir ikke så bra for dem av medlemmene som har sittet andektig og hørt på utredningene, når formannen så sier: Nu må vi snart slutte - som formannen ga uttrykk for idag. Det er verdifulle opplysninger som fremlegges her, og de rådslagninger som skulde være møtets gjenstand, må man si også har ganske stor interesse.

Jeg hadde håpet at den ærede utenriksminister kunde ha sagt noget mer om den situasjon som forelå vis à vis Sovjet-Rusland og Finnland. Jeg har gått ut fra at dette møte kunde få mer konkrete opplysninger til vurdering av en situasjon som også har den største betydning for vårt land. Når han ikke har gjort det, forstår jeg at han har særlige grunner for det, men jeg har vanskelig for å skjønne de betenkeligheter som utenriksministeren kanskje kan ha ved å omtale det noget nærmere.

Jeg skulde også ha ønsket - og det vil jeg gjerne si til den ærede utenriksminister - at han i sine alltid interessante redegjørelser kunde ta med ting av interesse som jeg går ut fra at våre sendemenn i de store hovedsteder meddeler i sine rapporter. Jeg går ut fra at denne rapportvirksomhet fortsetter fremdeles - det er vel antagelig utelukkende gjennom kurerpost nu. Utenriksministeren har tidligere gitt opplysninger fra disse rapporter - de har vært av den største interesse. Jeg skulde således ønske å vite om utenriksministeren vet noget mere enn en vanlig interessert avisleser kan vite her i Norge om disse såkalte nøytrale staters stilling, om Italias stilling, hvilke utviklingsmuligheter der kan foreligge i så måte. Utenriksministeren fortalte f.eks. her før vi kom inn i krigen at han hadde positiv sikkerhet for at Italia vilde holde sig nøytral, og ved andre anledninger har vi også fått vite ting som har hatt stor betydning for en vurdering av forholdene. Slik som det vi kan kalle krigssituasjonen har utviklet sig, må man jo si at det hele fortøner sig nokså abnormt. I 7 uker har de nu stått likeoverfor hverandre på vestfronten, og det har ikke vært annet enn patruljegang. Den tyske generalstab sier i sitt kommunike at store og viktige deler av fronten er omtrent som i fredstid. Er alt dette i virkeligheten bakgrunnen for at det foregår, jeg hadde nær sagt *underhandlinger*, eller følere for å finne en ordening for å undgå det hele, eller står vi like foran det store sammenbrudd? Jeg sier ærlig og rett ut at jeg hadde interesse av å høre hvad den ærede utenriksminister kunde sitte inne med av momenter til bedømmelse av disse forhold, - idet jeg går ut fra at Utenriksdepartementet får sine rapporter fra våre sendemenn, og efter hvad jeg har hørt skal våre sendemenn til dels være ganske godt orientert - jeg går ihvertfall ut fra at det må være riktig.

Når jeg nevner dette med Italias holdning og den utvikling som vi kan komme til å stå likeoverfor i Middelhavet, så fører det mig til å spørre om et mere konkret handelsspørsmål. Jeg har hørt at der har vært ført visse drøftelser med Spania i det siste med henblikk på å få bragt handelen inn i mere normale former enn den har vært i. Handelen var jo stoppet op, såvidt jeg forstår av valutamessige grunner, og det skal da ha vært ført visse drøftelser med Spania i den siste tid. Det skulde interessere mig å høre om den ærede utenriksminister kunde meddele noget om dette. Selv om han ikke kan gjøre det idag,

da tiden er så langt fremskreden, så kan han kanskje ta det neste gang. Jeg går ut fra at det skal være møte i komiteen om 14 dager igjen, da formannen såvidt jeg forstod sist, vilde ha det etablert som en fast ordning for høstsesjonen.

Det er jo situasjonen for fiskeriene jeg her tenker på. Når det gjelder torskefiskeriene i første rekke, er jo situasjonen meget vanskelig, såvidt jeg har forstått. Jeg hadde tidligere tenkt å spørre handelsministeren om dette, men han er gått til sitt departement, sannsynligvis, for dette trakk jo ut. Vi har hørt av forsyningsministeren at han ganske riktig har vært opmerksom på de behov som fiskeriene har for videre produksjon. Det er et overmåte viktig problem selvfølgelig for at hele den norske kysts produksjon kan holdes oppe, at man får sine forsyninger både av olje og kull og redskaper. Men produktene skal jo også ut, de skal avsettes, og det var denne siden av saken jeg vilde sette fingeren på. Jeg vet ikke om jeg forstod den ærede utenriksminister riktig, at de drøftelser eller forhandlinger som nu skal føres med England i neste uke, tar sikte på slike avsetningsspørsmål som det her er tale om. Ihvertfall er det nok slik at avsetningen av fiskeprodukter på mange måter under de ekstraordinære forhold som vi nu er inne i, har møtt vanskeligheter, og det knirker stygt. Jeg er ikke riktig klar over hvilket omfang disse forhandlinger med England skal ha, om det utelukkende gjelder tekniske spørsmål, eller om det gjelder handelsforholdene i videre betydning. Forsåvidt det siste skulde være tilfellet, skulde jeg - jeg vet ikke hvem som skal drive forhandlingene - ønske at den tidligere formann for den norske forhandlingsdelegasjon likeoverfor England, hr. Lykke, også nu kunde ha med disse forhandlinger å gjøre, for jeg tror at han, som den der ledet forhandlingene sist, kan gjøre synspunkter gjeldende som kan være verdifulle for norske interesser under de nuværende forhold.

Jeg skal få lov til å nevne at det er blitt mig fortalt at det skal være et meget vanskelig problem hvordan det stiller sig med hensyn til elektrisk materiell her i Norge. Det skal være svært små og utilstrekkelige forsyninger av elektrisk materiell, og det er materiell som vistnok ikke kan skaffes fra andre land enn England og Amerika. Jeg nevner det slik en passant. Det har selvfølgelig den aller største betydning for oss å ha slikt materiell. Slik som stillingen nu er, er vi jo mere avhengig av godt elektrisk materiell enn vi var i 1914, og det er særlig betydningsfullt og verdifullt å ha det nu.

Jeg vil få lov til med henblikk på de opplysninger som den ærede forsvarsminister ga om videre foranstaltninger til utbygging av nøytralitetsvernet, å konstatere at forsvarsministeren understreket at alle de foranstaltninger som var tatt, var foreslått av de høieste militære myndigheter, og at man hadde fulgt dem så langt som det var mulig å gjennomføre dem under de nuværende forhold. Det er

en verdifull opplysning, og jeg vil få lov til å uttale tilfredshet over at det synes å være gjort adskillig for å rette på de mangler som vi alle vet er til stede. - Jeg kan forstå den ærede representant Sven Nielsen, som sterkt understreket vanskelighetene og ikke minst undlatelsene fra tidligere. Jeg anerkjenner hans gode sinnelag, men jeg vil dog få si til ham at det er ikke noget nytt når det gjelder det norske forsvar, dette at vi har bygget - hadde jeg nær sagt - på konjunktorene. Det har vært et trekk i det norske forsvar, det er et gammelt trekk. «Drammens Tidende» skrev for nogen år siden, at vi har alltid vært nødt til å føre konjunkturpolitikk på dette område. Vi skal jo være nogenlunde tilfreds med at det lykkes oss å få utbedret manglene både i organisasjon og materiell. Etter min mening er det ganske verdifulle ting som er gjort, og jeg håper at Regjeringen fortsatt vil være lydhør like overfor de øverste militære myndigheter når det gjelder den videre utbygning.

Statsråd Monsen: Jeg må ta en reservasjon overfor hr. Anderssen-Ryssts gjengivelse av mine ord tidligere idag. Selvsagt foreligger det nu som før vidtgående krav fra de militære chefer, som ikke har kunnet imøtekommes. Jeg sa, at når Regjeringen har gått til disse store beløp nu, så er det for helt ut å imøtekomme de krav som vi mente først og fremst måtte imøtekommes, og de er imøtekommet helt ut; men krav som tar sikte på så lang tid for realisasjon at det ikke veier i denne situasjon, har vi måttet skyte ut. Det tror jeg, hvis man fikk anledning til å se det, at alle vilde være enig med Regjeringen i. - Jeg bad egentlig om ordet for bare å svare på et spørsmål fra hr. Sven Nielsen. Han spurte om det var så at det var kommet tilbud på leveranse av militært materiell fra Tyskland. Når jeg undtar det tilfelle jeg nevnte med de seks Heinckel-torpedofly til Marinen, kjenner ikke jeg til at der foreligger noget tilbud av nogen art fra Tyskland.

Statsråd Wold: Det var med hensyn til det civile luftvern. Jeg kunde kanskje innskrenke mig til å henvise til det statsråd Lie sa, men siden det civile luftvern nu engang ligger under Justisdepartementet og jeg er til stede, vil jeg gjerne få lov til å tilføie, at som alle vet er det civile luftvern organisert ved en særskilt lov, som går ut på at det civile luftvern skal treffe åtgjerder av ikke militær art til forskjellige foranstaltninger for å beskytte civilbefolkningen. Det er i henhold til dette utarbeidet en plan med 30 forskjellige luftvernkretser her i landet. For hver eneste slik krets er der utarbeidet en luftvernplan, og denne plan er godkjent av landsnevnden for det civile luftvern, hvor der sitter sakkyndige autoriteter både fra militærvesenet og fra alle andre områder. Det er, går jeg ut fra, i henhold til denne plan at disse øvelser er satt igang fra politimestrenes side, som der har vært litt irritasjon over i Trondheim og i hr. Sven Nielsens distrikt. Men jeg

kan si her at jeg selvsagt skal være opmerksom på at gjennomførelsen av luftvernøvelsene ikke tar en retning som er uheldig, for det har nemlig vært meningen at det civile luftvern skulde baseres mest mulig på frivillig medvirkning fra befolkningens side, og jeg tror, i all fall efter den erfaring jeg har, at det civile luftvern har vært populært i hele folket så å si. Det gjorde mig litt ondt å høre at hr. Anderssen-Rysst og hr. Sven Nielsen - begge militære såvidt jeg vet - har så liten tro på det civile luftvern. Jeg skal nevne som et eksempel, at endogså efter at jeg blev chef for Justisdepartementet, har jeg hatt deputasjoner fra distrikter som ikke er medtatt i luftvernplanen, med innstendig anmodning om å få opprettet luftvernkretser på områder, hvor denne landsnevnd har sagt at her var det ikke nødvendig, og i et enkelt tilfelle har jeg - det kostet ikke mer enn 5 000 kroner på budgettet - av hensyn til opinionen vært nødt til å etablere en luftvernkrets til.

Statsråd Koht: Eg har meint det var rett i desse utgreiingane for utanriksnemnda å avgrensa meg til dei spursmåla som serskilt vedkjem Noreg, og det syner seg då at dei tek lang nok tid, dei òg. Å koma inn på heile den ålmenne politikken elles - det er klårt det er umogleg. Men vil utanriksnemnda ha serskilde opplysningar, er eg alltid viljug til å gjeva dei. - Lat meg då her no gjeva den negative opplysninga at um dette merkelege tilhøvet - um det som ein kann kalla «In Westen Nichts Neues», ro på vestfronten - har eg i hovudsaka gjenom alle desse vikone ikkje fått ei einaste forklåring frå nokon kant, so der er eg nøydd til å byggja på mine eigne spekulasjonar, og då kann kanskje medlemene av utanriksnemnda synast at dei kann likeso godt spekulera sjølve.

Eg skal berre få gjeva eit par opplysningar um dei ting som hr. Anderssen-Rysst nemnde av våre serskilde ting. Forhandlingane med England kann koma til å gripa inn i mange spursmål. Grunnlaget frå vår side er at vi skal halda uppe med England, so langt råd er, vårt normale varebyte, og det blir vel då venteleg lite spursmål um dei serskilde varone, og i alle tilfelle blir det vel ikkje spursmål um avsetninga vår til andre land, det vil segja til andre nøytrale land. Hr. Anderssen-Rysst nemnde med umsyn på fiskeutførsla vår, kor vanskeleg ho står, og serskilt vilkåra i Spania. Eg har ikkje her tal og data framfor meg; men etter alt eg veit, er det nyleg gjort ei stor kompensasjonsforretning med Spania. Etter det eg hugsar, er det 5 000 tonn fisk som no er selt der mot olivenolje og sinkmalm og kanskje andre varor.

Får eg lov aller sist å taka upp eit lite spursmål. Eg er glad for å høyra at medlemene her i utanriksnemnda synest det er nyttig å ha desse møte og få dei opplysningane som her blir gjevne. Eg må då på den andre sida få segja, at desse møta er nyttige for meg òg, men eg vilde gjerne få endå litt meir nytte av dei, og eg vil difor be um at det kunde bli ein

fast regel som ein ikkje trong taka upp for kvar einaste gong, at Utanriksdepartementet fekk eit referat frå desse møta. Elles er eg alltid nøydd til å byggja på minnet mitt kva som her har gått for seg. Eg kann ha fått mange tankar og råd her, når eg er i desse møta, og det er svært vondt for oss i Utanriksdepartementet når vi skal vera det forutan. Det vilde vera ein god regel, trur eg, og ikkje berre for desse møte her i utanriksnemnda når det blir teke referat, men dessutan frå dei løynlege møte i Stortinget, at det beint fram var ein regel, når utanrikspolitiske spørsmål var framme, at Utanriksdepartementet fekk eit referat. Vi har serskilt skap for løynlege saker, og det treng ikkje koma lenger, men det er ofte ting som beint fram er ein instruks for oss um kva vi skal gjera, og som vi på den måten bør ha. No er det soleis at eg må søkja um det for kvar einskild gong, og her frå utanriksnemnda er det di verre ikkje alltid eg kann få det, for det er ikkje teke eksemplar nok. Eg høyrer at no skal dei til med det, men um det kunde bli ein fast regel, trur eg det vilde vera nyttig for arbeidet vårt i departementet og for samarbeidet millom Utanriksdepartementet og utanriksnemnda.

Formannen: Jeg vil gjerne si angående dette siste, at den hovedregel som gjelder i Stortinget og som er vedtatt så langt tilbake som i 1913, den er meget streng, og den lyder som følger: «Til å se referater fra møter for lukkede dører» - og det gjelder altså også for komiteene - «må» - referentchefen «kun gi adgang for stortingsrepresentantene og dem av Regjeringens medlemmer som har vært tilstede i vedkommende møte, og dette kun i sin nærværelse.» Vi syntes senere at det var å legge en nokså sterk byrde på referentchefen, og at regelen kanskje var noget streng, og i 1926 blev den forandret til å lyde:

«1 - en - avskrift av referater fra hemmelige møter i Stortinget og dets avdelinger kan, under uttrykkelig betegnelse konfidentielt, efter begjæring av den statsråd, hvem vedkommende sak hører under, tilstilles ham efter presidentskapets nærmere avgjørelse i hvert enkelt tilfelle.»

Jeg er enig med utenriksministeren i, at det under slike forhold som dem vi har, vil være naturlig at i første rekke Utanriksdepartementet får et eksemplar, men jeg vil også legge til, at når man i presidentskapet ikke alltid har vært så ivrig efter denne publicitet, er det fordi det i de år som har gått, mere enn en gang har hendt, at folk har kommet og meddelt, at de har fått adgang til i Utanriksdepartementet å lese referatene fra hemmelige møter, særlig gjelder dette angående saker, som har vært behandlet, og hvor det har vært engagert advokater for vedkommende person. Det som Stortingets reglement forsåvidt bygger på er, at det ikke er departementet, men det er vedkommende statsråd som får det, og med den innskrenkning vil jeg foreslå for Presidentskapet, som har møte mandag, at vi gir en regel om, at det sendes til

utenriksministeren. For jeg vil gjøre oppmerksom på at det er Regjeringens medlemmer som har adgang til å overvære Stortingets møter, og det er ikke samtlige departementsfunksjonærer, og det har ikke alltid vært vist den diskresjon som var nødvendig. Men når utenriksministeren ønsker det og finner det riktig, hvori jeg er enig med ham, skal vi sørge for at det blir sendt automatisk et eksemplar til utenriksministeren til hans personlige bruk og til deponering i det hemmelige arkiv. Jeg vet ikke om det har nogensomhelst interesse, at jeg forsøker, ikke å besvare hr. Anderssen-Ryssts spørsmål - jeg vet ikke om hr. Anderssen-Rysst er gått -

Anderssen-Rysst: Nei.

Formannen: Men jeg kunde muligens gi et par opplysninger som vilde interessere ham, fordi jeg nettopp har vært bak den franske front og over de franske grenselinjer 6 ganger, og fordi siste gang jeg reiste var den franske regjering så elskverdig, at den detacherte en major i generalstaben til å følge med og stå til disposisjon med svar på alle spørsmål. - Det er ikke riktig at det bare foregår patruljekamper. Forrige tirsdag var jeg i Paris og var sammen med folk som visste hvad der skjedde. Det «lille rekognoseringsangrep», som det stod i avisene hadde vært, blev foretatt med 6 divisjoner fra tysk side. Efter den franske generalstabs opgave var det den natt falt mellem 6 000 og 7 000 på tysk side og mellem 3 000 og 4 000 på fransk side, og det var mellem 10 000 og 15 000 sårede på hver side. Det har daglig foregått ganske blodige kamper, hvilket hospitalene bak frontene på begge sider kan fortelle om. Men i forhold til de enorme hærstyrker er det naturligvis ennu meget lite, og det man sa i Frankrike, var at general Gamelins hele plan går ut på å bevare franske liv i den utstrekning hvori det er mulig, og ikke foreta nogen operasjoner hvorved man risikerer at der faller et for stort antall franskmenn, idet han sier at tyskerne har det dobbelte menneskemateriale, og vi må føre krigen med tanke på at det stadig faller dobbelt så mange på den annen side som på vår, og det kan kun skje ved at vi tvinger dem til å gripe offensiven i størst mulig utstrekning. Videre blev det sagt som en grunn til den forsiktighet hvormed operasjonene utvikler sig, at det er et par faktorer som ennu ingen av generalstabene er klar over under virkelig effektiv kamp, og det er luftvåbenets inngripen i kampen. Det som hendte i Polen, gir ikke tilstrekkelig veiledning, da polakkene var så desorganisert, fordi deres staber og chefer ikke hadde hverken den militære utdannelse eller den militære trening som hadde vært ønskelig, og fordi deres luftvern ikke på nogen måte var effektivt. Man vet ennu ikke hvilken rolle luftvernet eller flyveeskadrillene kan komme til å spille under bevegelser i kamp, hvor store mengder kan settes inn, og hvorledes det vil

virke. Fra tysk side kommer naturligvis det til at man ikke er klar over den kampmessige verdi av de franske tanks - chars kaller man dem i Frankrike. De ligner mer små panserkryssere, de har ingen likhet med hvad vi forestiller oss med biler. De franske tanks, som jeg også hadde anledning til å se endel av, er jo så voldsomt bepansret at granater ikke kan slå igjennem. De har - som en liten krysser - voldsomt panserbeskyttede, bevegelige tårn. De har to svære teleskopkanoner foruten et større antall mitraljøser. Chefen for en slik «char» residerer i tårnet, hvorfra han gjennom lyssignaler gir sine ordrer til maskinrummet og til mannen ved rattet. De er så store at de er utstyrt som et krigsfartøi. Der er egen radiotelegrafistasjon med to radiotelegrafister i hver av disse. Der er eget elektrisk reparasjons- og maskinrum og egen maskinbetjening - foruten det lille mannskap som sitter og sveiver på kanoner og mitraljøser, som alle er dreibare og kan gå helt rundt. Og hele avdelingen står i trådløs forbindelse med andre avdelinger, den ene maskin med den annen. Det var ved hjelp av disse maskiner franskmennene gjorde sin innrykning i ingenmannsland og besatte Saar-området. De tyske tropper blev helt overrasket av tanks av slike dimensjoner. Men for det første kan de ikke anvendes under de voldsomme oversvømmelser som er nu, og for det annet er ikke franskmennene selv klar over deres effekt overfor faste befestninger som Siegfriedlinjen, så man sier der nede at man må gjøre regning med at det ennu i en del måneder vil komme til å gå meget stille for sig, mens man føler sig frem - som to brytere som ikke vet hvor meget den annen kan sette inn, før de får virkelig tak på hverandre. Jeg har villet si dette - jeg håper at medlemmene forstår det - ikke fordi jeg ønsker å gjøre mig viktig, som en legmann som ikke kan bedømme det, men fordi jeg nettop har hatt anledning til å se noget av det og til å snakke med nogen av de folk som virkelig har førstehåndskjennskap til det. Og jeg vet at den hollandske generalstab sier at de franske tanks som - for å bruke et skibsmessig uttrykk - er på en størrelse av 70 til 120 tonn, hadde vært av en kolosal virkning også på alle nøytrale offiserer som hadde hatt anledning til å se dem.

Hvad Holland angår, er 1 723 broer underminert og vil gå i luften i samme øieblikk som tyskerne eventuelt skrider over grensen. Alle trær i de store alleer ved hovedveiene i Holland har dynamittbelter i passelig høide. Man blir varslet, når man kommer i bil, om at man ikke må komme bort i trærne, fordi man kan risikere at det hele springer i luften. I Frankrike ser man ikke noget sådant. Det gjør et uhyggelig inntrykk når man biler gjennom hele alleer av trær og man har disse svære optrukne belter som i regnvær har fuktighetsbeskyttere over sig og er forsynt med røde flagg. I Holland har de også, uten å publisere det, drevet med de første oversvømmelsesøvelser. Landet er inndelt i belter, hvor man setter landet under vann i en høide av ikke over 30 cm. Tyskerne har nemlig små amfibietanks som eventuelt kunde

brukes hvis de kunde gå på vann, og man vil ikke sette vannet så høit at båter av nogen art kan brukes. Men man innretter brede belter i den høiden, og så har man en dypåle midt i. Kanalene er gravet ut til en dybde av 4 meter i gjennomsnitt, som ligger midt i og som ikke kan skjernes når man har den almindelige oversvømmelse. Jeg vet ikke om det har nogen interesse, - selvfølgelig ikke til politisk klarleggelse av billedet, men det er det som sterkest slår den som reiser gjennom landet, og jeg hadde det privilegium å kunne bile gjennom Holland tre ganger med den mann som har ordnet og anordnet det hele, nemlig statsminister Colijn.

Statsminister Nygaardsvold: Klokken er allerede over 15, og jeg hadde ikke tenkt å forlange ordet, men det var egentlig i anledning av møtene våre at jeg forlangte ordet. Jeg har ment at når utenrikskomiteen kom sammen, var det først og fremst forat utenriksministeren skulde gi en redegjørelse for de utenrikspolitiske spørsmål, men slik som stillingen er nu, fant jeg det riktigst at man likeoverfor komiteen, siden Stortinget ikke er samlet, gav en redegjørelse også for vår forsyningspolitikk, hvorledes den ligger an, og hvordan vi har stelt med de militære forsyninger. Det er ganske gitt at når 2-3 statsråder skal redegjøre for dette, optar det en nokså lang tid av møtet, og det kan da bli liten tid for andre både til å spørre og til å gi svar på spørsmålene. Og skal vi så ennvidere utvide denne komites virksomhet til også å behandle militære spørsmål vedrørende de krigførende makter, hvordan og på hvilken måte de har tenkt sig å drive det idag og hvordan de tenker sig det i fremtiden, slik som hr. Anderssen-Rysst mente at det var godt å ha opplysning om, - hvordan de andre nøytrale land tenker og mener og hvordan de kan tenkes å stille sig nu og i fremtiden, og skal man så ennvidere til å redegjøre for de diplomatiske meddelelser som til enhver tid kommer, er det ganske gitt at vi må få lenger tid. Skal vi fortsette, og skal det ikke bli gitt uttrykk for skuffelse over at de ikke er fullstendige de redegjørelser som kommer, må vi ha iallfall 2 dager, en dag til å gi redegjørelsene, og den annen dag som en spørre- og svaredag. Jeg bare nevner det, for slik som vi hittil har arrangert oss, blir tiden for knapp, hvis komiteen skal få tilstrekkelige opplysninger, og det vil vi gjerne at den skal få. Vi vil gjerne gi de opplysninger som komiteen mener at den har behov for.

Det var enkelte andre spørsmål, men dem er det jo svart på. Hr. Lykke pekte på at de store forsyninger vi nu skaffer oss, anstrenger kreditten og våre valutabeholdninger, og han mente at kornet og melet f.eks. burde man kanskje se litt nærmere på. Forsyningsministeren har jo svart på dette, og jeg er i full overensstemmelse med ham. Vi har drøftet disse spørsmål inngående, han og jeg, og vi har drøftet dem sammen med de folk som har med disse spørsmål å gjøre. Jeg tror at sålenge veien er åpen for oss til å få innført korn, bør vi

gjøre det, hvis det overhodet kan la sig gjøre av hensyn til det som hr. Lykke nevnte, for jeg tror at alt annet er bedre enn at vi skulde være nødt til å gå til tvangsdyrkning, det frykter jeg for å komme bort i. Og dessuten, vi har jo sett at Regjeringen er blitt klandret for at den har gått til rasjonering av kaffe og sukker, og skulde vi gå til rasjonering av korn og mel, med optelling hos private over hele landet, bevare mig vel, da fikk vel ikke avisene annet å skrive om enn hvor uduelig og dum Regjeringen er, som kan gå til slikt. Jeg tror at vi må forsøke å undgå det så lenge vi kan få føre inn, slik som vi nu kan gjøre.

Hr. Sven Nielsen klaget som vanlig, det er jo også hans plikt, hadde jeg nær sagt, i den stilling han står. Jeg må virkelig si at jeg synes det er gjort nokså meget for vårt nøytralitetsvern i den siste tid, det er ikke små beløp som er nevnt her både av Forsvarsministeren og av Forsyningsministeren. Jeg nevnte det sist vi hadde møte, men jeg kan gjenta det: det kommer vel en regnskapets dag også for det norske folk, når alt dette skal betales. Det er vel ikke slutt med de millioner vi har nevnt her idag. Hadde det vært det, hadde det kanskje ikke vært noget videre å beklage sig over. Men det er å befrykte at det blir mere, så man må nu også ta den ting i betraktning. Det er mange ting som mangler, jeg vet det, og kravene stopper aldri. Men å imøtekomme krav som tar sikte på lange tider fremover, f.eks. å begynne å planlegge nye festningsanlegg på steder, hvor jeg aldri har hørt snakk om det før, det må vel gå inn under det som hr. Sven Nielsen benyttet sig av likeoverfor det civile luftvern at «det må være måte på». Og jeg vil gjerne si at man får vel bruke sin fornuft når det gjelder all slags vern, og man må vel også ta vår økonomiske evne i betraktning, når det gjelder all slags vern, det må vel kunne sies at det *får være måte på!* Det vi har gjort omkring det militære og for det militære, det har vi ment at vi burde gjøre så å si i stillhet, men jeg er sterkt i tvil om vi skal fortsette med det lenger, når jeg ser hvordan avisene skriver, når jeg ser hvordan innsendere til daglig er ute og lufter sine meninger, og når jeg kjenner til hvordan de som nu er på nøytralitetsvakt, blir sprøttet inn - ja det hører vel egentlig ikke med til den militære blåbok, men til den politiske blåbok - hvor udyktig denne regjering er, og hvor meningsløst det er at de må ligge og fryse uten ovner, så er jeg i stor tvil om man ikke herefter skal bruke litt mere offentlighet om hvad regjeringen har gjort og hvad den gjør. Ovner - det klikker nogen steder, sa hr. Sven Nielsen. Ja det har jeg fått erfare at det klikker nogen steder! Det skulde vel ikke vært umulig for den store organisasjon, hvor alt skal gå så å si efter kommando og på streken, at folkene kunde fått ovner i sine barakker nå når det er brukt 80 millioner kroner på en liten stund? Det kan vel ikke være Regjeringens skyld dette? Jeg har ligget i telt i Rocky Mountains i 2 vintre op til i 20 graders kulde, i telt med ovn, så vi frøs oss rent fordervet før vi fikk satt op

ovnene, men vi satte dem op selv. Men her skal Regjeringen sant for dyden ikke bare kjøpe ovnene, men vi skal vel få folk til å sette dem op også bakefter? Man kan vel mange ganger ja dere vet jeg har humør, men jeg forsøker å dempe det! Vi forsøker å møte de rimelige krav som kommer, så langt vi kan og så langt som vi mener det er økonomisk forsvarlig av oss å gjøre det. *Lenger kan vi ikke gå.* Og så får man da allikevel drive på både i avisene og ellers med hvor forferdelig dårlig det er. Jeg vet det at vi kan ikke her i landet - det sier jeg åpent og ærlig, og jeg kan si det ute også - følge med i alle en moderne krigs virkemidler; men det ser ut til at man her, straks det høres snakk om at et stort krigsland har anskaffet sig de mest moderne ting sier: Hvorfor har man ikke gjort det hos oss? Når man kjøper motorbåter og flyvemaskiner i den utstrekning som man kan makte å gjøre, og har hodet fullt av bekymringer for de millioner kroner som skal til der, så tenkte jeg iallfall at de militære sjefer kunde ha så megen omtanke i hue at de kunde sørget for litt smørefett i smørekoppene til flyene og motorbåtene. Men neimen om de gjorde det!

Lykke: Det kunde være morsomt å gå litt nærmere inn på statsministerens tale, men jeg skal ikke gjøre det. Hvorfor jeg forlangte ordet var for, før møtet slutter, å gi en opplysning som jeg ikke tok med forrige gang, fordi jeg var ikke helt sikker på mine tall eller hvordan det foreligger. Det gjelder kornforsyningen. Det er mulig at dette med 200 000 tonn har vært diskutert, og at det er riktigere å importere enn å gå til tvangsdyrkning, deri er jeg helt enig. Men det jeg mente var at man kunde redusere det kvantum som er satt for salg, og som folk idag betrakter som en rasjonering for mel. Nu - det var ikke det, men det var et spørsmål som jeg anser for meget viktig, nemlig havren. Det fins idag praktisk talt ikke havregryn, for møllene får ikke havre. Hvorfor? De får ikke norsk havre fordi bønderne ikke vil selge til staten for 19 øre, De får 3 øre i malingsgodtgjørelse, og maisen koster 21 øre. Det er et regnestykke. Så står man der. Havre har, såvidt jeg vet, ikke Statens Kornforretning håp om å få, og stillingen er meget prekær idag, og hvis det ikke vil bli rettet på det, vil der bli ført nokså sterk kritikk mot kornordningen på det område.

Statsråd Lie: Bare en kort bemerkning. Kornforretningen har i den før omtalte konferanse erklært, at den skulde dra omsorg for havregryn og bygg-gryn. Det er mig ukjent, at det er mangel på havregryn. Jeg skal være opmerksom på saken. Dengang blev det sagt, at havregryn skulde vi ha nok av, men hr. Lykke vet selvfølgelig hvad man har.

Lykke: Møllene sier at de kan ikke skaffe gryn idag - de får ikke havre. Det er klart, man kan regne sig til det, at

når staten betaler 3 øre i malingsgodtgjørelse, så lønner det sig ikke for bøndene som må kjøpe maismel for 21 øre, å selge havren til staten for 19 øre.

Formannen: Når møtet har vært innkalt til kl. 11, er det etter henstilling fra forskjellige av komiteens medlemmer, særlig enkelte som er utenbysfra. Jeg gikk ut fra, at det var ikke stort større nervepåkjenning å sitte fra kl. 11 til 3 enn fra kl. 10 til 2. Det passer mig meget bedre å begynne kl. 10. Selvfølgelig vil man disponere den tid som trenges, hvis det er behov for mere. Det vil man da måtte ta op i hvert enkelt tilfelle.

Jeg hadde tenkt at det burde sendes ut følgende meddelelse fra dette møte:

«Den utvidede utenrikskomite holdt igår møte med Regjeringen til drøftelse av forskjellige spørsmål. Samtlige medlemmer av komiteen var tilstede, dog således at varamannen hr. Samuelson møtte istedetfor hr. Andrå som hadde forfall. Alle Regjeringens medlemmer deltok i møtet. Utenriksministeren, forsvarsministeren, forsyningsministeren og justisministeren redegjorde for den utenrikspolitiske stilling, for de militære foranstaltninger som var truffet, for våre forsyninger og for fremmedkontrollen.»

Og ikke noget mer. Jeg tror at det er riktig at pressen får en slik meddelelse.

Sven Nielsen: Jeg må virkelig i anledning av den ærede statsministers siste innlegg her si, at det er mig helt fremmed at der under nøytralitetsvakten drives nogensomhelst agitasjon mot Regjeringen. Han nevnte i den forbindelse disse ovner som var kommet så sent. Tvertimot, når man har klaget over ovner som manglet, så har jeg gjort alt hvad jeg kunde for å dempe på det, og sagt at det gjøres alt for å få dem snarest mulig, men det er støperiet som ikke kan levere. Jeg ha aldri nevnt Regjeringen. Jeg kan gjerne si det samme som jeg begynte med, at jeg vurderer fullt ut den villighet Regjeringen nu har vist til å bedre landets forsvar.

Med det samme jeg har ordet, vil jeg si til justisministeren, at jeg har aldri vært mot det civile luftvern som sådant, og jeg uttalte mig heller ikke om det. Jeg vet meget godt, at det passive forsvar her i landet er mottatt med stor sympati. Jeg skulde bare ønske at en brøkdel av den sympati og interesse som er blitt det passive forsvar til del, hadde falt på det aktive forsvar. Også i min by har man bøiet sig lojalt og gjerne villet være med på det civile luftvern. Jeg har selv forberedt blindingen av alle vinduene i mitt hus, og det har sikkert de fleste andre også gjort, men jeg synes at der må vises litt konduite. Når man forplikter sig til å skru av alle lys, så må det være nok. Det forlanges endog at man skal kunne holde butikken oppe slik at det lages lyssluser, folk kan komme inn og ut under blindingen, og hvis det ikke er plass i en forretning

til det, så skal det bygges ut på fortåget. Da synes jeg det går litt for vidt. Det er dog mer praktisk å skruke lyset av og gå sin vei.

Formannen: Det kan neppe idag fastsettes noget tidspunkt for et eventuelt nytt møte i komiteen, men efter konferanse med Regjeringen vil komiteens formann innkalle komiteen igjen, når det foreligger saker eller stoff som gjør det naturlig, og komiteens formann vil prøve å gi så langt varsel som mulig.

Jeg takker da Regjeringens medlemmer for deres nærvær og takker for de overordentlige interessante og fyldige opplysninger komiteens medlemmer har fått, som sikkert for dem alle er av meget stor nytte.

Forsvarsministeren skal jo ha konferanse med pressen - imorgen tror jeg det er - og det anser jeg både for nyttig og for tjenlig, og jeg tror at når pressen får meddelelse om de foranstaltninger som er gjort, vil pressen både iaktta den nødvendige taushet og diskresjon, og man vil derigjennem få satt en stopper for mange av de rykter som går, og for mange av de innsendere som ganske naturlig meget ofte kan irritere de ansvarlige myndigheter, fordi de taler ut fra utilstrekkelig viden om det som er skjedd, og også ofte ut fra gale forutsetninger. Jeg håper at slike konferanser med pressen vil bli nogenlunde regelmessige også hos forsvarsministeren, likesom de har vært holdt hos utenriksministeren når det foreligger ting som gjør det ønskelig. Jeg tror det er den beste måte.

Møtet hevet kl. 15,15.